

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU26

Kriminalvårdsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår fem tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden om kriminalvårdsfrågor. Förslagen rör i korthet följande frågor:

- utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll
- nya behandlingsprogram för personer som begår sexuella övergrepp mot barn
- kriminalisering av rymningar och avvikelser
- fler anstaltsplatser
- åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer.

I dessa delar finns två reservationer (S, V, MP och S, C, V, MP).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till att frågorna redan är uppmärksammade.

I betänkandet finns totalt 25 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och sex särskilda yttranden (S, M, SD, C, V, KD, MP).

Behandlade förslag

Cirka 90 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	10
Utskottets överväganden.....	11
Återfallsförebyggande arbete.....	11
Tiden i anstalt.....	24
Kriminalvårdens behandlingsprogram.....	31
Utbildning.....	39
Arbete mot radikalisering.....	42
Rymningar.....	49
Permissioner.....	53
Kriminalvårdens organisation och kapacitet.....	56
Överförande av straffverkställighet.....	63
Villkorlig frigivning.....	69
Motioner som bereds förenklat.....	71
Reservationer.....	72
1. Kriminalvårdens brottsförebyggande arbete, punkt 1 (C, KD, L).....	72
2. Samverkan mellan Kriminalvården, socialtjänsten och civilsamhället, punkt 2 (C, KD, L).....	72
3. Nationellt avhoppprogram, punkt 3 (M, KD).....	73
4. Nationellt avhoppprogram, punkt 3 (C).....	74
5. Uppsökarverksamhet och behandling på häkten, punkt 4 (M).....	74
6. Utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll, punkt 5 (S, V, MP).....	75
7. Civilsamhällets roll, punkt 6 (M, KD).....	75
8. Utökad verksamhet med narkotikahundar, punkt 7 (M, SD, KD).....	76
9. Rökförbud på anstalter, punkt 8 (SD).....	77
10. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor, punkt 11 (C, L).....	77
11. Nolltolerans mot narkotika, punkt 12 (M, KD).....	78
12. Åtgärder för att minska intagnas skulder, punkt 13 (KD).....	79
13. Program för personer som begått hedersrelaterade brott, punkt 14 (V).....	79
14. Program på andra språk än svenska, punkt 15 (V).....	80
15. Obligatorisk undervisning för sexköpsdömda, punkt 16 (V).....	80
16. Utökad behandlingstid i programmen, punkt 20 (M, KD, L).....	81
17. Förbättring av möjligheterna till utbildning på anstalt, punkt 21 (V).....	81
18. Ökning av antalet yrkeskurser, punkt 22 (M, KD, L).....	82
19. Arbete mot radikalisering, punkt 23 (M, SD, KD).....	83
20. Kriminalisering av rymningar, punkt 24 (S, C, V, MP).....	84
21. Skärpta krav för permission och målsägandens inflytande, punkt 25 (M, SD, KD).....	84
22. Översyn av säkerhetsbestämmelserna vid permission, punkt 26 (C, L).....	85
23. Strategi för Kriminalvården, punkt 27 (V).....	86
24. Hyra fängelseplatser utomlands, punkt 30 (SD, KD).....	87
25. Elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning, punkt 35 (SD).....	88
Särskilda yttranden.....	89
1. Fler anstaltsplatser, punkt 28 (S, MP).....	89
2. Åtgärder för att öka antalet överföranden, punkt 33 (S, MP).....	89

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 36 (M).....	89
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 36 (SD)	90
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 36 (V)	90
6. Motioner som bereds förenklat, punkt 36 (KD).....	90
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	91
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	91
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	99

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Återfallsförebyggande arbete

1. Kriminalvårdens brottsförebyggande arbete

Riksdagen avslår motion

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 28.

Reservation 1 (C, KD, L)

2. Samverkan mellan Kriminalvården, socialtjänsten och civilsamhället

Riksdagen avslår motion

2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 67.

Reservation 2 (C, KD, L)

3. Nationellt avhoppprogram

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31,

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 36 och 38 samt

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18.

Reservation 3 (M, KD)

Reservation 4 (C)

4. Uppsökarverksamhet och behandling på häkten

Riksdagen avslår motion

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 6 och 7.

Reservation 5 (M)

5. Utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 6 (S, V, MP)

6. Civilsamhällets roll

Riksdagen avslår motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15.

Reservation 7 (M, KD)

7. Utökad verksamhet med narkotikahundar

Riksdagen avslår motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 7.

Reservation 8 (M, SD, KD)

Tiden i anstalt

8. Rökförbud på anstalter

Riksdagen avslår motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 8.

Reservation 9 (SD)

9. Arbeta av skadeståndsskyldighet i fängelset

Riksdagen avslår motion

2020/21:977 av Helena Antoni (M).

10. Flexibla straff

Riksdagen avslår motion

2020/21:981 av Helena Antoni (M).

11. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor

Riksdagen avslår motion

2020/21:3258 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 11.

Reservation 10 (C, L)

12. Nolltolerans mot narkotika

Riksdagen avslår motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Reservation 11 (M, KD)

13. Åtgärder för att minska intagnas skulder

Riksdagen avslår motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11.

Reservation 12 (KD)

Kriminalvårdens behandlingsprogram

14. Program för personer som begått hedersrelaterade brott

Riksdagen avslår motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 7.

Reservation 13 (V)

15. Program på andra språk än svenska

Riksdagen avslår motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 8.

Reservation 14 (V)

16. Obligatorisk undervisning för sexköpsdömda

Riksdagen avslår motion

2020/21:395 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 2.

*Reservation 15 (V)***17. Program för att förebygga överdoser efter frigivning**

Riksdagen avslår motion

2020/21:1860 av Johan Hultberg (M).

18. Frivillig kemisk kastrering

Riksdagen avslår motion

2020/21:2600 av Sofia Westergren och Marléne Lund Kopparklint (båda M).

19. Vård vid sidan av fängelse vid grova sexualbrott mot barn

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om nya behandlingsprogram för personer som begår sexuella övergrepp mot barn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motion

2020/21:3296 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 8.

20. Utökad behandlingstid i programmen

Riksdagen avslår motion

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 17.

*Reservation 16 (M, KD, L)**Utbildning***21. Förbättring av möjligheterna till utbildning på anstalt**

Riksdagen avslår motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkandena 9–12.

*Reservation 17 (V)***22. Ökning av antalet yrkeskurser**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 20 och

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 38.

*Reservation 18 (M, KD, L)**Arbete mot radikalisering***23. Arbete mot radikalisering**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Reservation 19 (M, SD, KD)

*Rymningar***24. Kriminalisering av rymningar**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om kriminalisering av rymningar och avvikelser och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2355 av Borian Åberg (M),

2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 65,

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14,

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 34 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 20 och
bifaller delvis motionerna

2020/21:641 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 33 och

2020/21:2900 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 20 (S, C, V, MP)

*Permissioner***25. Skärpta krav för permission och målsägandens inflytande**

Riksdagen avslår motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 13–16.

Reservation 21 (M, SD, KD)

26. Översyn av säkerhetsbestämmelserna vid permission

Riksdagen avslår motion

2020/21:3427 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3.

Reservation 22 (C, L)

*Kriminalvårdens organisation och kapacitet***27. Strategi för Kriminalvården**

Riksdagen avslår motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 23 (V)

28. Fler anstaltsplatser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om fler anstaltsplatser och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 och

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29.

29. Kostnadseffektiva anstaltsplatser

Riksdagen avslår motion

2020/21:602 av Josef Fransson (SD) yrkande 5.

30. Hyra fängelseplatser utomlands

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13.

Reservation 24 (SD, KD)

31. Möjlighet för fler aktörer att driva anstalter

Riksdagen avslår motion

2020/21:1956 av Ulrika Jörgensen (M).

32. En anstalt med hög säkerhetsklass i Östergötland

Riksdagen avslår motion

2020/21:2451 av Teresa Carvalho m.fl. (S).

*Överförande av straffverkställighet***33. Åtgärder för att öka antalet överföranden**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1108 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 30,

2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 66,

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 23,

2020/21:3305 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 12.

*Villkorlig frigivning***34. Ändring av reglerna om villkorlig frigivning**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkande 5.

35. Elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning

Riksdagen avslår motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 20.

Reservation 25 (SD)

*Förenklad beredning***36. Motioner som bereds förenklad**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 6 maj 2021

På justitieutskottets vägnar

Andreas Carlson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Carlson (KD), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Bo Broman (SD), Rasmus Ling (MP), Ingemar Kihlström (KD), Gustaf Lantz (S), Sten Bergheden (M), Ebba Hermansson (SD) och Emma Ahlström Köster (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 90 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. De behandlade yrkandena rör Kriminalvården och tar upp frågor om bl.a. Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete och överföringar av dömda utländska medborgare till utlandet. Yrkandena finns i bilaga 1. Av dessa yrkanden behandlas 28 förenklat eftersom riksdagen har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Återfallsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motioner om bl.a. Kriminalvårdens brottsförebyggande verksamhet, samverkan med socialtjänsten och civilsamhället, avhopparverksamhet samt uppsökarverksamhet och behandling på häkten.

Jämför reservation 1 (C, KD, L), 2 (C, KD, L), 3 (M, KD), 4 (C), 5 (M), 6 (S, V, MP), 7 (M, KD) och 8 (M, SD, KD).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 28 vill motionärerna att Kriminalvårdens arbete med utslussning och ansvar för att förebygga återfall i brott ska förbättras. Motionärerna anför att man måste förbättra bl.a. arbetet med att förstärka dömdas möjlighet att under verkställigheten knyta an till arbetsmarknaden samt arbetet för att förhindra att skulder uppstår under häktnings- och verkställighetstiden.

I kommittémotion 2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 67 begärs ett tillkännagivande om samverkan med socialtjänsten och civilsamhället inför frigivning från en kriminalvårdsanstalt. Motionärerna framhåller att det inför frigivningen behövs nära kontakter mellan Kriminalvården och socialtjänsten, t.ex. i frågor om bostad och försörjning. Även stödorganisationer där före detta kriminella hjälper andra att bryta med kriminalitet fyller en mycket viktig funktion.

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31 begärs att ett nationellt avhopparprogram snabbt kommer på plats för att säkerställa att det finns en väl fungerande avhopparverksamhet i hela landet. I motion 2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 36 begärs att det ska införas ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar med obligatoriskt deltagande för dömda gängkriminella samt att den villkorliga frigivningen ska villkoras med deltagande i programmet. I samma motion yrkande 38 anför motionärerna att rätten till permission bör dras in om den dömda inte deltar i exitprogrammet samt att den dömda gängmedlemmen vid en pågående gängkonflikt inte bör få permission alls. Ett liknande förslag framställs i kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18.

I kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 6 begärs att uppsökarverksamheten på häkten ska behållas. Motionärerna

framhåller att intagna är som mest mottagliga för att förändra sina liv under häktningstiden och att uppsökarverksamheten därför inte bör avvecklas så som Kriminalvården har aviserat. I samma motion yrkande 7 begär motionärerna att det bör övervägas om behandlingsprogram ska påbörjas redan under häktningstiden.

I kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om en utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll. Motionärerna framhåller att straffet ska markera slutet på den dömdes kriminella bana. Med hänsyn till den växande gruppen av unga vuxna som har stort våldskapital och saknar intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig finns det skäl att göra en sådan utvärdering.

I kommittémotion 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 begärs ett tillkännagivande om civilsamhällets roll i det återfallsförebyggande arbetet. Motionärerna framhåller att frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Avhopparjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sina kriminella liv, har sedan flera år drivits av olika organisationer. Det går dock inte att utgå från att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Motionärerna vill även ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda.

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 7 begärs att verksamheten med narkotikahundar i kriminalvården ska utökas.

Bakgrund

Utslussning

I 11 kap. fängselagen (2010:610) finns bestämmelser om särskilda utslussningsåtgärder. Av 1 § framgår att en intagen, för att minska riskerna för att han eller hon återfaller i brott eller på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning till samhället, får beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom utslussningsåtgärderna frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Av 6 § framgår att ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 (s. 48 f.) framgår att målet för intagna i säkerhetsklass 1 är att de ska förbereda sin frigivning genom successiv placering i anstalt i lägre säkerhetsklass. Därför förekommer det normalt inte att intagna frigives med särskild utslussningsåtgärd från en anstalt i säkerhetsklass 1. Från en anstalt i säkerhetsklass 2 är detta mer normalt förekommande. I säkerhetsklass 3 är grundprincipen att frigivning genomförs med särskild utslussningsåtgärd. Även strafftiden har betydelse. Vid kortare strafftider kan det vara svårt att hinna med att förbereda för en placering i utslussningsåtgärd. Kriminalvården uppger att ambitionen var att öka särskilda

utslussningsåtgärder med 15 procent under första halvåret, i syfte att frigöra anstaltsplatser och för att främja klienters återanpassning till samhället. På grund av de begränsningar som pandemin innebär förlängdes uppdraget till att gälla hela året. För att bidra till att nå målet fanns en expertpanel tillgänglig för att kunna diskutera enskilda ärenden. Ansträngningarna innebar en viss ökning av antal frigivna med särskild utslussningsåtgärd, men inte i paritet med det uppsatta målet. Anledningen bedöms vara pandemins påverkan och det är troligt att antalet hade minskat utan de särskilda insatserna.

Uppdrag att lämna förslag på en modell för samverkan om återfallsförebyggande insatser

Regeringen beslutade i juni 2016 att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för lokal samverkan på individnivå för att förebygga återfall i brott (Ju2016/08506/KRIM). Arbetet skulle enligt beslutet bedrivas i samråd med Kriminalvården, men även med Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen samt med andra myndigheter och aktörer som berörs av uppdraget, bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, nuvarande Sveriges Kommuner och Regioner, SKR).

I promemorian om uppdraget angavs att 66 procent av de som frigetts från fängelse återfaller inom tre år enligt Brås återfallsstatistik. Övergången från anstalt till frihet är en kritisk tidpunkt när det gäller risken för återfall. Det angavs vidare att en av regeringens centrala kriminalpolitiska åtgärder är att utveckla det brottsförebyggande arbetet, att arbetet för att förebygga återfall i brott är en del i detta och att regeringen har för avsikt att höja ambitionsnivån på en rad områden inom det återfallsförebyggande arbetet. Enligt promemorian hade flera åtgärder redan vidtagits; Kriminalvården hade bl.a. fått i uppdrag att utveckla och förstärka insatserna för utslussning.

Den 31 mars 2017 redovisade utredningen, som antagit namnet Inslussningsutredningen, sin rapport Inslussning – en idéskiss (Ju 2016:E). Sammanfattningsvis föreslog Inslussningsutredningen följande:

- Intagna i fängelse som vill sluta begå brott erbjuds att delta i ett inslussningsprogram under tiden som de står under övervakning efter villkorlig frigivning.
- Programmet innebär ett samordnat stöd från Kriminalvården och lokala samhällsaktörer på den intagnes hemort (inslussningsgrupp). Det innebär bl.a. att frigivningen är noga förberedd och att det finns en tydlig fortsättning på behandlings- och utbildningsinsatser från anstaltstiden. Någon form av sysselsättning den första tiden är garanterad. Skuld-rådgivning och hjälp av en stödperson från någon av det civila samhällets organisationer erbjuds. Programmet hålls samman av en tjänsteman (inslussningssamordnare).
- Inslussningsarbetet prövas i en försöksverksamhet. Frivilliga kommuner deltar, varav ett antal med s.k. socialt utsatta områden. I försöks-

verksamheten prövas olika möjligheter: frivårdshandläggare eller socialsekreterare som inslussningssamordnare, socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens planeringsverktyg samordnad individuell plan (SIP) för kriminalvårdsklienter och ett strukturerat samarbete mellan kommunerna kring de frigivna som behöver byta bostadsort.

- Kriminalvården får i uppdrag av regeringen att i nära samverkan med deltagande kommuner och Brå förbereda en försöksverksamhet som kan starta senast den 1 januari 2018. Brå får i uppdrag att utvärdera verksamheten.

Uppdrag till Kriminalvården om försöksverksamhet med inslussningsprogram

I april 2018 fick Kriminalvården i uppdrag från regeringen att förbereda och inrätta försöksverksamhet med inslussningsprogram med utgångspunkt i Inslussningsutredningens förslag (Ju2018/02430/KRIM). Försöksverksamheten pågick mellan den 1 januari 2019 och den 30 juni 2020.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att Kriminalvården vid planeringen av försöksverksamheten, inklusive dess omfattning, skulle samverka med Brå för att möjliggöra en utvärdering av verksamheten. Minst ett av de områden som Polismyndigheten definierat som särskilt utsatta skulle ingå i urvalet.

I uppdraget ingick att identifiera och involvera relevanta aktörer för uppdragets genomförande, såsom kommuner, regioner, Arbetsförmedlingen, Kronofogdemyndigheten och organisationer i det civila samhället. I uppdraget ingick också att tillsammans med dessa aktörer sätta upp former och ramar för arbetet. Utgångspunkten var att så långt som möjligt utgå från de inblandade aktörernas kärnverksamhet, befintliga arbetssätt och samverkansformer.

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2019 beskriver myndigheten regeringsuppdraget enligt följande (s. 48):

Under 2019 startade tre försöksverksamheter med inslussningsgrupper enligt ett särskilt regeringsuppdrag. Tre frivårdskontor ledde försöksverksamheten lokalt, och ett område som Polismyndigheten har definierat som socialt utsatt ingick. Under året byggdes en förstärkt samverkan upp mellan Kriminalvården och de andra samhällsaktörerna. Vid utgången av 2019 ingick ett trettiotal klienter, varav de flesta ännu inte hade frigetts villkorligt. Inslussningsgrupperna innebar inte några nya processer utan befintliga rutiner och ordinarie processer följdes i verkställighetsplaneringen. Erfarenheterna hittills visar att det är framgångsrikt att påbörja samverkan tidigt under anstaltstiden, att klargöra uppdrag och ansvar mellan parterna och att bygga strukturer både runt klienten och på organisatorisk nivå.

Brottsförebyggande rådet utvärderar projektet och har påbörjat sin insamling av data via enkäter och intervjuer.

I årsredovisningen för 2020 (s. 49) beskriver Kriminalvården att försöksverksamheten avslutades i juni 2020 och att Brå därefter har utvärderat den. Kriminalvården uppger att ett projekt startades för att sprida kunskaper och erfarenheter från försöksverksamheterna. Projektet kommer att pågå t.o.m.

utgången av 2022 och innebär att de tre frivårdskontor som ingick i försöksverksamheten delar med sig av sina erfarenheter till tre nya kontor i form av mentorskap. I projektet ska även Brås utvärdering omhändertas.

Brås utvärdering av försöksverksamheten

I mars 2019 fick Brå i uppdrag av regeringen att utvärdera försöksverksamheten med inslussningsprogram. I Brås uppdrag ingick sammanfattningsvis att redovisa hur och i vilken omfattning försöksverksamheten har bedrivits samt bedöma om Kriminalvården genom försöksverksamheten har skapat förutsättningar för att minska klienters återfall i brott och bedriva inslussningsprogrammet nationellt samt skapat förutsättningar för ett långsiktigt och förbättrat inslussningsarbete. Uppdraget redovisades i december 2020 i Brås rapport Samordnade insatser för klienter med villkorlig frigivning – utvärdering av Kriminalvårdens försöksverksamhet med inslussningsgrupper (2020:15).

Av rapporten framgår (s. 8) att sammanlagt endast 27 klienter ingått i inslussningsprogrammet i de tre kommuner i vilka försöksverksamheten prövats. Av dessa har endast 21 funnits kvar i inslussningsprogrammet vid uppdragets slut. Brå menar (s. 14 f.) att det inte varit möjligt att bedöma i vilken utsträckning arbetssättet har förutsättningar att minska återfallen i brott eftersom så få klienter medverkat i inslussningsprogrammet. Dessutom har Brå endast haft möjlighet att följa ett fåtal klienter under hela deras villkorliga frigivning eftersom de flesta lämnade anstalten först hösten 2019 eller våren 2020. Brås bedömning är att arbetet behöver pågå under en längre tid för att man ska kunna bedöma om brottsåterfallen minskar genom en försöksverksamhet som denna. En implementering av ett nytt arbetssätt brukar i regel ta mellan två och fyra år. Brå anser inte att Kriminalvården är redo att implementera arbetet med inslussningsgrupper nationellt. Detta beror dels på att det inte har prövats i tillräcklig omfattning, dels på att flera delar i arbetssättet fortfarande behöver klargöras. I det fortsatta arbetet anser Brå att ledningen på nationell nivå måste ta ett större ansvar för att upprätta en tydlig målbild för arbetet, undanröja de samverkanshinder som har framkommit och se över eventuella behov av avtal och överenskommelser mellan aktuella verksamheter. I det fortsatta arbetet behöver ledningen på nationell nivå även överväga om det behövs utbildning och/eller metodstödande åtgärder för att utveckla arbetet effektivt och göra det mer uppföljningsbart. Slutligen uppger Brå att det krävs mer erfarenhet för att besvara frågan om försöksverksamheten har bidragit till ett förbättrat och långsiktigt inslussningsarbete. Av intervjuer med frivårdsinspektörerna framgår dock att arbetssättet innebär mer tid med klienterna och att samordnade och tidiga insatser skapar en effektivitet i arbetet. Detta borde på sikt innebära ett långsiktigt och förbättrat inslussningsarbete.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2021 anges (s. 4) att Kriminalvården får i uppdrag att förbereda för att fr.o.m. verksamhetsåret 2022 kunna genomföra systematiska uppföljningar av bakgrundsfaktorer och behovsområden av betydelse för risken att återfalla i brott bland klienter som verkställer påföljd. Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2021.

Kriminalvårdens årsredovisning

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 (s. 4) framgår att ett av Kriminalvårdens mål är att minska risken för återfall i brott. Som återfall räknar Kriminalvården de klienter som avtjänat straff inom kriminalvården och sedan döms till en ny kriminalvårdspåföljd inom tre år. Andelen återfall i brott räknat på detta sätt är 30 procent, vilket är en betydligt lägre siffra än på 1990-talet då runt 40 procent återföll i brott.

Avhopparverksamhet

Brå lämnade i maj 2016 rapporten Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (2016:6). Syftet med rapporten var att öka kunskapen om det stöd som erbjuds avhoppare runt om i landet samt att bidra till att utveckla insatserna så att fler personer kan lämna ett liv i kriminella grupperingar. Brå bedömer i rapporten att antalet myndighetsdrivna specialiserade avhopparverksamheter är tillräckligt men att man behöver förbättra förutsättningarna för avhoppare som vänder sig till polisen eller socialtjänsten i andra delar av landet än där de myndighetsdrivna avhopparverksamheterna finns. Vidare anser Brå i rapporten att det finns skäl för de myndighetsdrivna specialiserade verksamheterna att se över möjligheten att vidga sina upptagningsområden så att fler avhoppare kan tas emot. Brå anser också att utbytet av erfarenheter i landet behöver öka. I rapporten lämnas ett antal förslag på hur avhopparverksamheten kan förbättras.

Under hösten 2016, efter det att den ovannämnda rapporten lämnats till regeringen, beslutade Polismyndigheten om interna riktlinjer för avhopparverksamhet och tillsatte även en nationell samordnare för avhopparverksamhet.

Under hösten 2017 inledde Stadsledningskontoret i Göteborg en uppföljning av den avhopparverksamhet som sedan 2011 bedrivs inom stadens enhet kunskapscentrum mot organiserad brottslighet. På uppdrag av socialförvaltningen i Stockholms stad gjorde kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet under 2017 en utvärdering av SIG-projektet (sociala insatsgrupper).

Av Polismyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2021 framgår att högst 15 miljoner kronor av tilldelat anslag får användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Nationellt avhopparprogram

Regeringen gav den 19 december 2019 Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Uppdraget har samordnats av Kriminalvården.

I fråga om skälen för beslutet anförde regeringen följande:

En viktig åtgärd för att förebygga och bekämpa brottslighet och våldsbejakande extremism är att fler individer kan ges nödvändigt stöd från samhället för att kunna lämna kriminella eller extremistiska miljöer. Av det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) framgår att regeringen avser att verka för att den som vill lämna ett liv i kriminalitet ges nödvändigt stöd. Ofta är det en lång och svår process där de individuella behoven är många och skiftande, vilket kräver samordnade och skyndsamma insatser från flera samhällsaktörer. I betänkandet Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp (SOU 2010:15) liksom i Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (2016:6) framgår att det finns flera brister i samhällets förmåga att stödja den som vill lämna en kriminell eller extremistisk miljö. Fler insatser behövs för att motivera människor att hoppa av, olika aktörer behöver större kunskap om denna målgrupp och möjligheterna att få stöd behöver bli mer likvärdiga över landet. På såväl nationell som regional och lokal nivå behöver insatserna från samhället samordnas bättre mellan berörda aktörer för att bli mer strukturerade och långsiktiga.

Regeringen anförde vidare att ett myndighetsgemensamt nationellt avhopparprogram ska bidra till att göra stödet till personer som vill eller kan motiveras att lämna kriminella eller extremistiska miljöer eller grupperingar mer kunskapsbaserat, effektivt och samordnat. Programmet ska vara ett ramverk för såväl långsiktig samordning på strategisk nivå, kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte som konkreta stödjande insatser till kommuner och organisationer i det civila samhället som kommer i direkt kontakt med personer som vill lämna kriminella eller extremistiska miljöer. I uppdraget ingår även att bedöma om grupper som agerar mot bakgrund av hedersrelaterade motiv ska inkluderas i programmet. Behovet av nationellt kunskapsstöd och vägledning till olika personalgrupper ska övervägas. Programmet ska omfatta en plan för hanteringen av personer som har ett sådant omfattande skyddsbehov att det kräver byte av bostadsort eller kommun. I uppdraget ska även ingå att identifiera målgrupper och beskriva respektive aktörs roll och ansvar gentemot dessa målgrupper, liksom möjligheterna till informationsutbyte mellan berörda aktörer. Myndigheterna ska vidare överväga om ansvarsfördelningen mellan de olika statliga aktörerna är ändamålsenlig för att åstadkomma effektiva stödinsatser till identifierade målgrupper.

En slutredovisning av uppdraget lämnades till regeringen i slutet av februari 2021 (KV 2020-1460). Av slutredovisningen framgår (s. 3 f.) att Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen

föreslår att Brå ska vara samordnare för avhoppstrategins långsiktiga genomförande, liksom för uppföljning och redovisning till regeringen. Myndigheterna föreslår ett utökat ansvarsområde med avhoppverksamhet inom det brottsförebyggande uppdraget för Brå. Myndigheterna anser att Brå är den nationella myndighet som har bäst förutsättningar att få det övergripande ansvaret för kunskapsutveckling, kunskaps-spridning, uppföljning, återrapportering och fördelning av statliga medel. På den regionala nivån föreslås länsstyrelsen få en samordnande roll genom de brottsförebyggande samordnarna. I redan uppbyggda nätverk med myndigheter, kommuner och civilsamhälle för brottsförebyggande frågor bör även avhoppverksamheten inkluderas. Länsstyrelsen föreslås få uppdraget att skapa förutsättningar för kunskaps- och informationsutbyte mellan kommuner och aktörer samt att vid behov ge stöd i uppbyggnad av verksamhet. På den lokala nivån är kommunerna den samordnande parten med ansvar för det operativa arbetet tillsammans med Polismyndigheten och Kriminalvården. Samtliga tre myndigheter föreslås utse samordnarfunktioner för att effektivisera arbetet. Socialtjänsten har genom sin myndighetsutövning ansvaret för en individs insatser både i den akuta och i den långsiktiga fasen av ett avhoppärende som faller inom socialtjänstlagen. Om socialtjänsten ska kunna axla dessa utpekade uppgifter krävs enligt redovisningen ekonomiska tillskott i form av stimulansmedel för verksamheten.

I slutredovisningen anges vidare att den föreslagna nationella samordningsstrategin för avhoppverksamhet innehåller ett antal identifierade framgångsfaktorer. Det konstateras att för att nå framgång i ett avhoppärende krävs samverkan och för att lyckas med samverkan krävs ett gemensamt språk, kunskap och förståelse för målgruppen och för varandras uppdrag, tydlig ansvarsfördelning samt en gemensam målbild. I rapporten indelas individer som ingår i en kriminell eller våldsbejakande extremistisk miljö eller gruppering i två kategorier beroende på skydds- och stödbehov. För de individer som ingår i en kriminell eller våldsbejakande extremistisk miljö eller gruppering men som ännu inte är motiverade att lämna den är arbetet med uppsökande och motivationshöjande insatser viktigt. Motivation, samtycke till att myndigheter delar sekretesskyddad information och följande av uppställda särskilda villkor är kriterier som föreslås vara uppfyllda för att en individ ska omfattas av den nationella samordningsstrategin.

Av slutredovisningen framgår att behovet av eventuella författningsändringar i syfte att åstadkomma ändamålsenliga och effektiva stödinsatser till målgruppen avhoppare har varit föremål för särskilda överväganden. Myndigheternas sammantagna bedömning är att den fortsatta beredningen av förslaget om en ny socialtjänstlag bör inväntas innan förslag på eventuella författningsändringar lämnas.

Slutligen anges att informationsspridning och kunskapsökning är en grundläggande del i förslaget till en nationell samordningsstrategi. Inledningsvis bör särskilda behov som är kopplade till avhopp från kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer eller grupperingar, redan tillgängliga

ekonomiska resurser och befintlig kunskap göras mer allmänt kända för kommuner och myndigheter. Även övriga, t.ex. anhöriga och närstående, bör ha tillgång till information om vilket stöd som finns att få. I samband med att arbetet med avhoppare blir mer välfungerande och känt förväntas antalet avhoppare öka. En utökad avhopparverksamhet kommer att innebära ekonomiska konsekvenser för vissa myndigheter även om huvudansvaret, och således de största konsekvenserna, ligger inom kommunernas verksamhet.

Uppsökande verksamhet

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2019 framgår (s. 26) att Kriminalvården beslutat att avveckla uppsökarverksamheten som en del av besparingsarbetet. Det konstateras att verksamheten har varit värdefull eftersom den har gett den häktade en möjlighet att planera för förändring. Eftersom uppsökarverksamheten inte är lagstadgad är den dock en av få aktiviteter som kan prioriteras ned. Kriminalvården gör även i årsredovisningen bedömningen att häktesverksamheten har utvecklats och kvalitetssäkrats sedan uppsökarna tillkom samt att införandet av strukturerade klientsamtal också förväntas förbättra häktesmedarbetarnas roll i att nå klienten under häktningstiden.

Av årsredovisningen för 2020 framgår under rubriken Effektiviseringar och besparingar för att minska kostnader (s. 17) att uppsökarverksamheten avvecklades helt i början av 2020.

Frivilligorganisationers samverkan med Kriminalvården

I Riksrevisionens rapport Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre? (RiR 2015:4) rekommenderar Riksrevisionen Kriminalvården att verka för att frivilligorganisationer kopplas in i högre grad.

Regeringen anför följande i skrivelsen om Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27 s. 12 f.):

Eftersom merparten av de klienter som tas in i anstalt avtjänar fängelsestraff som är kortare än ett år har Kriminalvården endast under en begränsad tid möjlighet att vidta åtgärder som är anpassade till klienternas behov. Samverkan med andra aktörer, t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommuner och landsting är därför en avgörande framgångsfaktor för ett väl fungerande återfallsförebyggande arbete. Regeringen bedömer dock att det finns förutsättningar att i större utsträckning involvera även socialt ansvarstagande företag och civilsamhällets organisationer i arbetet. Regeringen avser därför att genomföra vissa ändringar i förordningen (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område för att förtydliga utgångspunkterna för bidragsgivningen och därmed skapa bättre förutsättningar för samarbetet. Regeringen överväger vidare att ytterligare höja statsbidragets storlek.

För att involvera flera aktörer i det återfallsförebyggande arbetet har justitie- och migrationsministern under våren tagit initiativ till en utvecklad samverkan mellan Kriminalvården och näringslivet genom att bjuda in till ett rundabordssamtal om socialt ansvarstagande företag som

del i arbetet. Syftet med samtalet var att utbyta erfarenheter samt identifiera möjligheter och utmaningar för ett samarbete mellan aktörerna.

Regeringen utesluter inte att det även på andra områden kan komma att krävas ytterligare åtgärder för att skapa tydligare incitament för samverkan. Vidare övervägs behovet av särskilda regeringsuppdrag, tydligare regleringar i myndighetsinstruktionerna eller uppdrag i myndigheternas regleringsbrev om samverkan med Kriminalvården. Frågorna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Extern samverkan

I årsredovisningen för 2018 anför Kriminalvården att det under 2018 togs fram en strategi för extern samverkan och nya riktlinjer för samverkan med civilsamhället (s. 64 f.). Dokumenten tydliggör ansvarsområden, identifierar viktiga forum för samverkan och anger inriktning för att skapa större enhetlighet. Myndigheten uppger att det under 2018 utvecklades en samverkan med det civila samhället bestående av bl.a. studiecirklar om vardagsekonomi i samarbete med Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, kontakter med folkbildningen för eventuell samverkan om icke formell utbildning, möte med civilsamhällets aktörer om regeringsuppdraget med inslussningsgrupper och samarbete med organisationen Vägen ut för att arbeta med frigivningsförberedelser.

I årsredovisningen uppges följande om projektet Sluta skjut i Malmö stad (s. 65):

Som en satsning i ett myndighetsgemensamt uppdrag mot grov organiserad brottslighet har samverkan inletts med Malmö stad och Polismyndigheten i Malmö för att begränsa det grova våldet genom projektet Sluta skjut. Samverkan sker även med civilsamhället och budskapet är att myndigheter och civilsamhället står enade för att bekämpa det grova våldet.

Sluta skjut bygger på den i USA evidensbaserade, brottsförebyggande och trygghetskapande strategin GVI – gruppvåldsintervention. Arbetet har under året fokuserat på att omvandla modellen till svenska förhållanden. I modellen ingår bland annat att våldsdrivande individer kallas till ett informationsmöte. På mötet finns personer från rättsväsendet och civilsamhället som förmedlar samma budskap om att våldet måste upphöra. Socialtjänsten finns också med för att erbjuda stöd till de som väljer att lämna kriminaliteten. Som alternativ till det gemensamma mötet kan även hembesök genomföras. En annan viktig del i modellen är de sanktioner som följer om våldet inte upphör.

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 framgår att pandemin har medfört att många besök från civilsamhällets organisationer uteblev under året (s. 20). När det gäller projektet Sluta skjut uppges att det fortsatte under 2020 och att ett förnyat samverkansavtal för 2021–2023 har tecknats (s. 30).

En effektutvärdering av projektet Sluta skjut som gjorts av Malmö universitet på uppdrag av Brå visar att Malmö har haft en kontinuerligt nedåtgående trend när det gäller skjutningar under de senaste åren jämfört med andra städer i Sverige. Den trenden fanns dock redan innan Sluta skjut genomfördes, vilket gör det svårt att identifiera exakt vilken roll projektet haft

i det minskade antalet skjutningar (Effektutvärdering av Sluta skjut – En strategi för att minska det grova våldet).

Kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete

I november 2019 beslutade regeringen att en särskild utredare ska utreda och lämna förslag på hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94). I direktiven anförts att brottsligheten behöver motverkas med effektiva brottsbekämpande metoder och ändamålsenlig lagstiftning. Samhället måste också bedriva ett brett och utvecklat förebyggande arbete mot brott och återfall i brottslighet och för att förhindra att unga involveras i kriminalitet. Kommunerna har en viktig roll i detta arbete och flera centrala brottsförebyggande verktyg finns inom den kommunala verksamheten. Utredaren ska bl.a.

- beskriva och analysera verksamheter inom kommunerna som kan bidra till det brottsförebyggande arbetet
- föreslå hur ett lagstadgat kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas och vilka verksamheter som bör omfattas av ett sådant ansvar
- lämna förslag som bidrar till att kommunerna på ett effektivt sätt kan fullgöra sitt ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021.

Narkotikahundar

Enligt information på Kriminalvårdens webbsida arbetar narkotikahundar inom myndigheten för att förhindra att droger kommer in på anstalter och häkten. Hundarna visiterar besökare, intagna och personal och söker igenom lokaler, fordon, post, paket och gods. Det finns 22 narkotikahundar i Kriminalvården.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 föreslog utskottet två tillkännagivanden som avsåg återfallsförebyggande arbete (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Det ena gällde att förstärka Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall. Utskottet anförde att det bl.a. handlar om att stärka avhopparverksamheten, att förhindra att skulder uppstår för den intagne under fängelsestiden samt att stärka samverkan mellan berörda myndigheter och civilsamhället för att få till stånd en adekvat utslussning. Det andra tillkännagivandet avsåg att det bör införas ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna det kriminella livet. Ett sådant program ska erbjuda de som väljer att hoppa av ett kriminellt gäng skydd och en möjlighet att påbörja ett laglydigt liv. Ett nationellt program innebär bl.a. förbättrade förutsättningar att ha rutiner på plats för att hotade personer ska kunna få hjälp med

nya identiteter och att vid behov byta bostadsort. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade (skr. 2020/21:75 s. 79 f.).

I samma betänkande avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om genomlysning och utvärdering av straffens innehåll (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Mot bakgrund av främst det brottsförebyggande arbete som i dag bedrivs inom kriminalvården såg utskottet inte något skäl att ställa sig bakom motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Ett likalydande yrkande har behandlats och avstyrkts av utskottet även i betänkande 2019/20:JuU28.

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med begäran om översyn av kommunernas avhoppbarverksamhet samt en väl fungerande avhoppbarverksamhet över hela landet, senast i betänkande 2019/20:JuU28 (s. 16 f.). Mot bakgrund av de ovan nämnda tillkännagivandena om en förbättrad avhoppbarverksamhet och att regeringen bl.a. gett ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhoppbarprogram ansåg utskottet att det saknades skäl att göra några sådana tillkännagivanden. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

I samma betänkande behandlade utskottet ett motionsyrkande om att civilsamhället spelar en viktig roll i det återfallsförebyggande arbetet (s. 16 f.). Mot bakgrund av att civilsamhället omfattas av flera av de uppdrag som getts inom det återfallsförebyggande arbetet samt att Kriminalvården 2018 tagit fram en strategi för extern samverkan och nya riktlinjer för samverkan med civilsamhället saknades det enligt utskottet anledning att ta några sådana initiativ som motionärerna efterfrågade. Utskottet avstyrkte därmed yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

I betänkandet behandlade utskottet också ett yrkande om obligatoriskt deltagande i ett nationellt exitprogram för dömda (s. 16 f.). Utskottet anförde att riksdagen tidigare tillkännagett för regeringen att den ska införa ett nationellt exitprogram och att regeringen i december 2019 beslutat att ge ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhoppbarprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella och våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Mot bakgrund av det och att uppdraget skulle slutredovisas i december 2020 saknades det enligt utskottet anledning för riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Yrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan gjorde riksdagen ett tillkännagivande om återfallsförebyggande arbete våren 2019. Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att utveckla sitt återfallsförebyggande arbete för personer dömda för våldsbrott mot närstående och att fr.o.m. nästa år genomföra systematiska uppföljningar av bakgrundsfaktorer och behovsområden av betydelse för

riskan att återfalla i brott. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade. Mot bakgrund av det arbete som pågår inom området saknas det enligt utskottet skäl för riksdagen att nu göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Motionerna 2020/21:2957 (C) yrkande 28 och 2020/21:3272 (L) yrkande 67 avstyrks.

Kriminalvården lämnade i februari i år en slutredovisning av uppdraget att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram. Av slutredovisningen framgår konkreta förslag på hur ett sådant program ska se ut och vilka åtgärder som behöver vidtas för att genomföra strategin. Arbetet med att införa ett nationellt avhopparprogram är således pågående och något nytt tillkännagivande är enligt utskottet inte nödvändigt i denna fråga. Motionerna 2020/21:2957 (C) yrkande 31, 2020/21:3302 (M) yrkandena 36 och 38 samt 2020/21:3303 (M) yrkande 18 avstyrks.

När det gäller frågan om uppsökarverksamheten på häkten konstaterar utskottet att Kriminalvården har anfört att de har utvecklat verksamheten på andra sätt för att nå klienterna under häktningstiden. Utskottet anser inte att det har framkommit tillräckliga skäl att göra något tillkännagivande i denna fråga eller frågan om att påbörja behandlingsprogram under häktningstiden. Motion 2020/21:3303 (M) yrkandena 6 och 7 avstyrks.

Målet med ett fängelsestraff måste vara att markera slutet på den dömdes kriminella bana. Så är inte i tillräcklig utsträckning fallet i dag. Enligt utskottet finns det därför skäl att utvärdera och vidareutveckla verkställighetsinnehållet för de dömda. Även om dessa frågor i viss mån är uppmärksammade måste mer göras, inte minst mot bakgrund av den växande grupp unga vuxna som har ett stort våldskapital och ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3303 (M) yrkande 2.

När det gäller civilsamhällets betydelse för det återfallsförebyggande arbetet vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det mot bakgrund av det arbete som redan bedrivs saknas skäl att ta några sådana initiativ som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker därför motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 15.

Det har inte framkommit något som enligt utskottets mening ger anledning för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande om utökad verksamhet med narkotikahundar som efterfrågas i motion 2020/21:638 (SD) yrkande 7. Yrkandet avstyrks.

Tiden i anstalt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. rökförbud på anstalter, likvärdig kriminalvård för män och kvinnor och åtgärder för att minska intagnas skulder.

Jämför reservation 9 (SD), 10 (C, L), 11 (M, KD) och 12 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om rökförbud på anstalter. Motionärerna anför att ett sådant förbud skulle avlasta resurser som idag läggs på hantering och kontroll av cigaretter och tändare samt administration av rökrelaterad misskötsamhet. Dessutom hade det varit värdefullt för brandsäkerheten.

Helena Antoni (M) begär i motion 2020/21:977 att möjligheten att arbeta av skadestånd i fängelset utreds. Motionären anför att det är vanligt att livsstilskriminella inte betalar skadestånd eftersom de sällan har en beskattningsbar inkomst. Dömda personer borde därför få möjlighet att arbeta i fängelset och betala av skadestånd till brottsoffer med den intjänade lönen.

I motion 2020/21:981 av Helena Antoni (M) begärs ett tillkännagivande om flexibla straff. Motionären föreslår att intagnas uppförande i fängelset ska få konsekvenser både för straffets längd och för den intagnes tillvaro. Skötsamhet ska premieras med högre standard och medgiven villkorlig frigivning medan misskötsamhet ska leda till att den intagne t.ex. fråntas vissa bekvämligheter eller inte frigges villkorligt.

I kommittémotion 2020/21:3258 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. Motionärerna anför att Riksdagens ombudsmän (JO) i flera avgöranden har kritiserat att Kriminalvården inte lyckas erbjuda en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. I stället missgynnas kvinnliga intagna i flera avseenden av den befintliga regleringen samt begränsningar i anstaltarnas fysiska miljö och verkställighetsinnehåll. Enligt motionärerna är det viktigt att regeringen noggrant följer de initiativ som Kriminalvården har tagit för att komma till rätta med bristerna.

I kommittémotion 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om nolltolerans mot narkotika på anstalter. Motionärerna anför att det är viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Behandling ska erbjudas dem som så behöver och vid misstanke om missbruk ska tester utföras. Vidare ska anmärkningssystemet användas vid vägran att lämna urinprov, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning.

I samma motion yrkande 11 begär motionärerna ett tillkännagivande om skulduppbyggnad i fängelset. Motionärerna vill att skuldsanering ska beaktas

i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder bör vidtas för att minska den intagnes skuldbörda och för att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer.

Bakgrund

Gällande rätt

Den intagnes placering i anstalt och allmänna rättigheter

Verkställigheten av ett fängelsestraff får enligt 1 kap. 6 § första stycket fängelselagen inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av fängelselagen eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas

En intagen får enligt 2 kap. 1 § fängelselagen inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. De närmare kriterierna för hur denna riskbedömning ska göras framgår av 2 kap. i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1).

I 1 kap. KVFS 2011:11 finns bestämmelser som reglerar de intagnas allmänna rättigheter. I kapitlet regleras t.ex. frågor om måltider samt hygien och där finns en uppräknig av vad en intagens rum ska vara utrustat med. Exempel på sådan utrustning är stol, bord, spegel och tv om en sådan inte finns i ett gemensamt utrymme.

Rökning på anstalt

Av 4 § första stycket 4 fängelseförordningen (2010:2010) framgår att begränsningar som gäller för rökning får uppställas för att ordningen eller säkerheten i anstalten ska kunna upprätthållas. Enligt 1 kap. 25 § i KVFS 2011:1 får en intagen inte röka inomhus. Rökning får ske utomhus på tid och plats som Kriminalvården anvisar.

Skadestånd till brottsoffer

När en dom som innehåller en förpliktelse för den tilltalade att betala skadestånd till en målsägande har vunnit laga kraft skickar domstolen den till Kronofogdemyndigheten (25 a § förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.). Kronofogdemyndigheten skickar därefter en skriftlig fråga till den brottsutsatte med en förfrågan om huruvida han eller hon vill ha hjälp med att driva in skadeståndet. Om den brottsutsatte tackar ja till detta skickar Kronofogdemyndigheten en uppmaning till den som ska betala skadestånd att betala in skadeståndsbeloppet till myndigheten. Den skadeståndsskyldige har två veckor på sig att betala. Om så inte sker gör Kronofogdemyndigheten en tillgångsutredning för att ta reda på om den skadeståndsskyldige har möjlighet att betala. Om Kronofogdemyndighetens utredning visar att gärningsmannen inte kan betala hela det utdömda skadeståndet ska den brottsutsatte ta reda på om han eller hon har någon

försäkring som kan täcka skadeståndet eller delar av det. Om ingen försäkringsersättning betalas ut kan den brottsutsatte vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottsskadeersättning. Förutsättningarna för utbetalning av en sådan ersättning anges i brottsskadelagen (2014:322). Om brottsskadeersättning betalas ut inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd.

Sysselsättning och ersättning

Av 3 kap. 2 § fängelselagen följer att en intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. En intagen har vidare enligt 3 § rätt till ersättning när han eller hon har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning. Sådan ersättning får enligt 6 § inte utmätas.

Misskötsamhet

Misskötsamhet under en anstaltsvistelse kan få flera olika konsekvenser. En intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får enligt 12 kap. 1 § fängelselagen tilldelas en varning. I begreppet föreskrifter omfattas såväl lagar och förordningar som Kriminalvårdens föreskrifter och anstaltens lokala ordningsregler. Med villkor avses annat som är bindande för den intagne, t.ex. vad som är bestämt i verkställighetsplanen. Av 12 kap. 1 § KVFS 2011:1 framgår att varningar bör utfärdas för t.ex. rymning, våld, skadegörelse och innehav av otillåtna föremål.

Misskötsamhet kan också leda till uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 a § brottsbalken. Från och med den 1 maj 2021 är det tillräckligt att det finns särskilda skäl, i stället för synnerliga skäl, mot villkorlig frigivning för att den ska skjutas upp. Sådana särskilda skäl finnas om en intagen vägrar delta i en behandling som bedöms vara av stor vikt eller om den intagne bryter mot regler eller villkor av större vikt (prop. 2020/21:18, bet. 2020/21:JuU8, rskr. 2020/21:166).

Misskötsamhet kan enligt 10 kap. 1 eller 2 § fängelselagen även leda till att en intagen inte beviljas permission eller att tillstånd till en utslussningsåtgärd upphävs (11 kap. 8 § fängelselagen).

Kvinnors situation i fängelse

Kriminalvården har skilda fängelser för kvinnor och män. Kvinnor som är dömda till fängelse avtjänar sitt straff på anstalterna Hinseberg, Färingsö, Sagsjön, Ljustadalen, Ringsjön eller Ystad. Av Kriminalvårdens webbplats framgår att den personal som arbetar på dessa anstalter är utbildad för att kunna möta särskilda behov hos dömda kvinnor. Vidare framgår att antalet kvinnor som är intagna i fängelse varierar mellan 200 och 300 dagligen, vilket är drygt 5 procent av det totala antalet intagna i svenska fängelser.

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2021 anges att myndigheten har i uppdrag att fortsätta utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Kriminalvården ska till regeringen redovisa inriktningen för det fortsatta arbetet med

jämställdhetsintegrering för 2022–2025 senast den 1 september 2021. Kriminalvården har också i uppdrag att delta i Jämställdhetsmyndighetens arbete med att utveckla en modell för systematiskt erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering. Kriminalvården ska tillämpa modellen under 2021. Jämställdhetsmyndigheten ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 31 mars 2021 och den 31 mars 2022.

I årsredovisningen för 2020 anför Kriminalvården (s. 37 f.) att arbetet med jämställdhetsintegrering har lett till att perspektivet nu är integrerat i flera delar av myndighetens verksamhet vilket bl.a. har bidragit till ökad könsneutralitet vid utveckling av evidensbaserade insatser för klienter. Det påverkar ett av Kriminalvårdens andra mål för arbetet med jämställdhetsintegrering som handlar om att alla klienter oavsett kön ska få likvärdiga och individanpassade insatser för att återfall i brott ska förebyggas.

Det framgår även att en del åtgärder inte har kunnat genomföras eftersom annat arbete behövt prioriteras med hänvisning till pandemin. Bland annat har utbildningar ställts in. Kriminalvården uppger vidare i årsredovisningen att myndigheten ändå rör sig i riktning mot målen för en jämställd kriminalvård och i det längre perspektivet även mot att bidra till de jämställdhetspolitiska målen. Kriminalvården har fått ett regeringsuppdrag tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och Vetenskapsrådet att utveckla och tillämpa en modell för systematiskt erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering. Arbetet har resulterat i att en modell, kallad JIM plus (JIM står för Jämställdhetsintegrering i myndigheter), nu finns framtagen och kommer att tillämpas av flera myndigheter under 2021. Kriminalvården kommer att delta i det arbetet.

Som en del i arbetet med regeringsuppdraget anordnade Kriminalvården en utbildning jämställdhet, genus, och ledarskap (JGL) under hösten 2020. Deltagarna var dels medarbetare som kan ha en roll i erfarenhetsutbytet nästa år, dels regionala representanter.

Slutligen uppges att den nationella ledningsgruppen under 2020 fick en utbildning i jämställt ledarskap.

Narkotika på anstalt

I årsredovisningen för 2020 uppger Kriminalvården (s. 63) att tillgången till narkotika bedöms ligga på en fortsatt låg och sjunkande nivå samt att restriktionerna kring besök och permissioner på grund av pandemin innebär att tidigare etablerade införselvägar av narkotika genom besök och vid återkomst från permission inte kan användas.

Vidare uppges att den nationella drogscreeningen indikerade en lägre förekomst av de traditionella narkotikaklassade drogerna än tidigare. Kriminalvården har numera goda möjligheter att söka och detektera de flesta av de traditionella narkotikaklassade drogerna. Vid den nationella drogscreeningen deltog 43 av 45 anstalter. Ungefär 21 procent av de intagna som var inskrivna där vid tillfället ingick i provtagningen. Av de 937 analyser som

genomfördes visade resultatet på en mycket låg förekomst av de illegala substanser som ingick i analysen.

Intagnas skulder

Av Riksrevisionens rapport om återfall i brott (RiR 2015:4 s. 34) framgår att många av de som är intagna på anstalt har problem på flera områden och att skulder är ett av dessa problemområden. Riksrevisionens granskning av 200 slumpmässigt utvalda verkställighetsplaner visar att ungefär en tredjedel av klienterna har skulder som angetts i verkställighetsplanen. Det finns ingen obligatorisk fråga och inget utrymme i verkställighetsplanerna där samtliga skulder ska anges. Det finns andra undersökningar som tyder på att betydligt fler intagna på anstalt har skulder.

Av Riksrevisionens rapport framgår vidare (s. 46) att det i dag förekommer viss samverkan mellan Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten om klienter som har skulder. Den vanligaste insatsen är enligt Riksrevisionens granskning att Kriminalvården uppmanar klienten att själv ta kontakt med Kronofogden och eventuella övriga fordringsägare. Det pågår också ett projekt i samarbete med Kronofogden för att underlätta hanteringen av en häktad klients ekonomi.

Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten har bedrivit regionala samverkansprojekt för att undvika onödig skuldsättning hos Kriminalvårdens klienter. Tillsammans med Kriminalvården har Kronofogdemyndigheten tagit fram rutiner och checklistor för att minska risken för att skulder byggs upp i onödan under anstaltsvistelser.

Av Kronofogdemyndighetens årsredovisning för 2019 (s. 14) framgår att myndigheten länge har samverkat med Kriminalvården för att ge stöd till intagna. Kronofogdemyndigheten anför att intagna ofta har svårt att sköta sin ekonomi eftersom kontakten med omvärlden är begränsad. Under 2019 fortsatte myndigheten att utbilda personal som arbetar på häkten och anstalter och inom frivården för att stärka dem i deras arbete med att stötta de intagna i ekonomiska frågor. Syftet är att öka de intagnas motivation och ge dem stöd att hantera sin privatekonomi så att de inte ökar sin skuldbörda under tiden de är intagna.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 behandlade utskottet ett yrkande om att ingen intagen i kriminalvårdsanstalt ska frigges innan eventuella skulder är betalda och att regeringen bör återkomma med ett förslag som säkerställer att samtliga intagna betalar sina skulder vid frigivning (bet. 2016/17:JuU19 s. 41 f.). Utskottet anförde att det redan i början av verkställigheten av ett fängelsestraff är viktigt att uppmärksamma den intagnes privatekonomi och konstaterade att det förekommer viss samverkan mellan Kriminalvården och Kronofogden i fråga om klienter som har skulder. Utskottet såg inget skäl att ställa sig bakom det

tillkännagivande som efterfrågades och avstyrkte därför yrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:203). Vid behandlingen av ett likalydande yrkande som framställdes under allmänna motionstiden 2018/19 vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och avstyrkte motionsyrkandet (bet. 2018/19:JuU13 s. 52 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottet föreslog vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 bl.a. ett tillkännagivande som tog sikte på att förstärka Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Utskottet anförde bl.a. att det handlade om att förhindra att skulder uppstår för den intagne under fängelsetiden. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2020/21:75 s. 79).

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor samt skulduppbyggnad i fängelset, senast våren 2020 (bet. 2019/20:JuU28 s. 33 f.). Utskottet konstaterade att frågan om en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor fortfarande är uppmärksammas och såg därför inte något skäl att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågades i motionen. Vidare framhöll utskottet att det redan i början av verkställigheten av ett fängelsestraff är viktigt att uppmärksamma den intagnes privatekonomi och att Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten sedan länge samverkar i fråga om klienter som har skulder. Utskottet ansåg att frågan var uppmärksammas och såg därför inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande om skulduppbyggnad i fängelset som begärdes i motionen. Båda motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

Utskottet har vidare vid flera tillfällen tidigare avstyrkt motionsyrkanden om nolltolerans mot narkotika på anstalter. Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 uttalade utskottet att när det gällde drogprevention inom Kriminalvården skulle det beaktas att en stor del av de intagna bedöms ha problem med någon form av missbruk innan de blir frihetsberövade. Utskottet såg positivt på uppgifterna i Kriminalvårdens årsredovisning om det arbete som utfördes, bl.a. omfattande utbildningsinsatser och satsningar på hundverksamheten, och förutsatte att Kriminalvården skulle fortsätta sina ansträngningar med att förhindra förekomsten av narkotika i anstalter. Utskottet vidhöll således sin tidigare uppfattning att det inte behövs någon åtgärd från riksdagens sida och avstyrkte motionen om detta (bet. 2018/19:JuU13 s. 27 f.). Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Ett likalydande yrkande behandlades förenklat och avstyrktes av utskottet även i betänkandet 2019/20:JuU28.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att möjligheten att röka på anstalt redan är mycket begränsad och att det inte framkommit något som ger utskottet anledning att

göra ett sådant tillkännagivande om rökförbud som efterfrågas i motion 2020/21:638 (SD) yrkande 8. Motionsyrkandet avstyrks.

När det gäller möjligheten att arbeta av skadeståndsskyldighet i fängelset konstaterar utskottet att det finns en skyldighet för intagna att utföra anvisad sysselsättning samt att brottsoffer har rätt att genom Kronofogdemyndighetens försorg, försäkringsersättning eller brottsskadeersättning få sin skada ersatt i den mån den dömd inte kan betala skadestånd. Utskottet är inte berett att ta ett sådant initiativ som efterfrågas i motion 2020/21:977 (M). Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet ser inte heller skäl att ställa sig bakom förslaget i motion 2020/21:981 (M) om flexibla straff. Misskötsamhet på anstalt kan redan med dagens reglering få flera olika konsekvenser och även leda till uppskjuten villkorlig frigivning. Motionsyrkandet avstyrks.

Frågan om en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor är fortfarande uppmärksammas. Kriminalvården har som nämnts ovan bl.a. ett pågående uppdrag att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering. Det saknas därför skäl att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:3258 (L) yrkande 11. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet ser positivt på uppgiften i Kriminalvårdens årsredovisning att tillgången till narkotika fortfarande bedöms ligga på en låg och sjunkande nivå. Frågan om drogprevention inom Kriminalvården är enligt utskottets mening redan uppmärksammas och utskottet vidhåller därför sin tidigare uppfattning att det inte behövs någon åtgärd från riksdagens sida när det gäller det. Motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 1 avstyrks.

När det gäller skulduppbyggnad i fängelset konstaterar utskottet att riksdagen för två år sedan i ett tillkännagivande till regeringen uppmärksammas betydelsen av att förhindra att skulder uppstår för de intagna samt att det sedan länge finns en samverkan mellan Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten i denna fråga. Som framgår ovan är tillkännagivandet inte slutbehandlat. Eftersom frågan redan är uppmärksammas saknas det enligt utskottet skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 11. Utskottet avstyrker därför yrkandet.

Kriminalvårdens behandlingsprogram

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om nya behandlingsprogram för personer som begår sexuella övergrepp mot barn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. behandlingsprogram för personer som begått hedersrelaterade brott, program för att förebygga överdoser efter frigivning och utökad behandlingstid i programmen.

Jämför reservation 13 (V), 14 (V), 15 (V) och 16 (M, KD, L).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 7 begärs att regeringen ger Kriminalvården i uppdrag att ta fram ett behandlingsprogram för personer som begått hedersrelaterade brott. I yrkande 8 begär motionärerna att regeringen ska vidta åtgärder för att Kriminalvården ska få ökade förutsättningar att genomföra behandlingsprogram på andra språk än svenska.

I partimotion 2020/21:395 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 2 begärs att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att en dom om köp av sexuell tjänst kan innehålla villkor om obligatorisk undervisning för den dömda om sexhandels och prostitutionens orsaker och konsekvenser. Enligt motionärerna skulle sådan undervisning kunna medföra en minskad risk för återfall i brott.

Johan Hultberg (M) begär i motion 2020/21:1860 att Kriminalvården ska få i uppdrag att ta fram ett program för att förebygga överdoser efter frigivning. Enligt motionären är risken för överdos efter frigivning mycket hög bland missbrukare.

I motion 2020/21:2600 av Sofia Westergren och Marléne Lund Kopparklint (båda M) begärs att möjligheten att i större utsträckning använda frivillig kemisk kastrering ska ses över. Syftet är enligt motionärerna att minska risken för återfall i grova sexualbrott.

I kommittémotion 2020/21:3296 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 8 begärs att påföljden vid grova sexualbrott mot barn ska kunna bestämmas till vård vid sidan om fängelse. Motionärerna anför att det i syfte att förhindra återfall i brott bör utredas en möjlighet till utvidgad påföljdsbestämning vid sexualbrott mot barn. Vården ska kunna inbegripa såväl terapeutisk som farmakologisk behandling och inte förutsätta frivillighet.

I kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 17 begär motionärerna att det övervägs att utöka behandlingstiden i programmen inom Kriminalvården.

Bakgrund

Fängelselagen

Enligt 3 kap. 1 § fängelselagen ska en intagen ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet. Av 3 kap. 2 § framgår att en intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. En intagen får dock inte åläggas att underkasta sig behandling av medicinsk karaktär.

Uppdrag om insatser för att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterade brott

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 att ge Kriminalvården i uppdrag att ytterligare utveckla myndighetens återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för våldsbrott mot närstående (S2018/04674/JÄM). I uppdraget ingick även att utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer dömda för hedersrelaterade brott. Uppdraget slutredovisades den 30 mars 2021 (KV 2021-662).

Kriminalvården uppger i slutredovisningens sammanfattning (s. 2) att myndighetens arbete med regeringsuppdraget har inneburit en vidareutveckling av det återfallsförebyggande arbetet för personer dömda för våldsbrott mot närstående. Kriminalvården har också ökat kunskapen om hedersrelaterad brottslighet och riktat ett behandlingsprogram till målgruppen. Detta ledde till att det togs fram en strategi för arbete mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterade brott eftersom myndighetens bedömning är att samtliga kräver individuellt anpassade insatser.

När det gäller hedersrelaterad brottslighet uppges i redovisningen (s. 16 f.) att det var angeläget att få mer kunskap om målgruppen dömda för hedersrelaterade brott för att kunna bedöma vilken typ av återfallsförebyggande insatser som är lämpliga. Inom ramen för regeringsuppdraget togs därför initiativ till flera kunskapshöjande åtgärder, bland dem en registerstudie av personer dömda för hedersrelaterade våldsbrott samt en kvalitativ intervjustudie med dömda för hedersrelaterad brottslighet. Övriga aktiviteter som genomförts är prövning av dels riskbedömningsinstrumentet Patriark, dels Relationsvåldsprogrammet (RVP).

Fokus för registerstudien, som utgått från en genomgång och analys av klienternas verkställighetsplaner, har varit de aktuella klienternas tid i Kriminalvården, vilka insatser de tagit del av och hur väl Kriminalvården identifierat brottets hedersmotiv samt anpassat insatser och beslut under verkställigheten till detta. Av rapporten framgår enligt Kriminalvården att ett ökat fokus på integration under verkställigheten skulle kunna utgöra ett viktigt utvecklingsområde för Kriminalvården. Rapportförfattarna menar integrationsaspekten bör vägas in att vid all verkställighetsplanering. Insatser som fokuserar på språkinläring, språkträning och samhällsintroduktion bör

utgöra centrala delar. Att förmedla samhällets syn på mänskliga rättigheter, jämställdhet, individens frihet och rätt till egna livsval kan med fördel göras i form av studiegrupper inom ramen för den sysselsättningsform på anstalt som kallas annan strukturerad verksamhet. Kriminalvården ansökte om och fick medel från Kommittén om Demokratin 100 år för studiecirklar med demokratistärkande tema. Samtalsgrupperna kommer att prövas på ett antal anstalter och häkten under 2021 och målgruppen är unga intagna eller häktade. Kriminalvårdens förhoppning är att insatsen ska både öka kunskaperna hos de som deltar och skapa ett intresse för att delta mer aktivt i demokratin.

Intervjustudiens slutsatser visade enligt Kriminalvården bl.a. på det hedersrelaterade våldets överlappning med andra våldstyper och svårigheter i att fastställa i vilken grad hedersvärderingar eller en hederskontext drivit brottsligheten. Genomförandet visade också på problem med initial identifiering av målgruppen i Kriminalvården. I rapportens rekommendationer lyfts bl.a. föräldrastödinsatser och utbildning fram. Enligt Kriminalvården framgår vidare att målgruppen påvisat kognitiv dissonans och kontrollbehov. Rapportförfattarna menar att hedersvåldsförövare kräver personal med samtalsfärdigheter som syftar till att motivera och stimulera till att utmana föreställningar om en själv, andra omgivande personer och framtida relationer. Kriminalvården uppger att frivårdens handläggarsamtal använder sig av ett urval av grundläggande kbt-tekniker för att skapa en relation till och verka för förändring hos klienten samt att strukturerade klientsamtal är tänkta att användas på anstalter av kriminalvårdspersonal som en samtalsmodell för en serie med strukturerade individuella klientsamtal på ett antal områden. På anstalterna implementeras även Kompetent klientnära arbete som innehåller konkreta samtalsstrategier som kriminalvårdspersonalen kan använda för att förstärka effekten av återfallsförebyggande insatser. På så sätt tar de även vara på och förstärker relationerna mellan intagna och personal.

Under 2019 prövades vidare Patriark, en metod för fördjupad risk- och behovsbedömning avseende hedersrelaterat våld. Eftersom metoden är tidskrävande bör den enligt Kriminalvården endast genomföras i ärenden där det finns identifierade behov och syften. Enligt Kriminalvården visade det sig vara svårt för utredare att identifiera hedersproblematiken och därmed vilka klienter som är i behov av en fördjupad utredning via Patriark. Det behöver vara erfarna riskbedömare som utbildas i att genomföra Patriark, på grund av instrumentets komplexitet. En hög personalomsättning försvårade också möjligheten att upprätthålla kompetensen på vissa verksamhetsställen. Det behöver följas upp i vilken utsträckning en genomförd risk- och behovsbedömning utifrån Patriark skiljer sig från den risknivå i fråga om återfall i brott som genereras i RBM-B, Kriminalvårdens eget validerade riskbedömningsinstrument som genomförs med samtliga klienter, samt hur stort genomslag Patriarkbedömningen får i verkställighetsplaneringen.

Vidare framgår det att Kriminalvården med start under våren 2019 genomförde en särskild insats för att utbilda och handleda programledare i att genomföra RVP som behandlingsinsats för klienter med hedersrelaterad

problematik. Upplevelserna från programledarna är enligt Kriminalvården att RVP har varit ett lämpligt program för att tillsammans med klienterna benämna och tala om hedersrelaterat våld och brottslighet i generella termer. Däremot har det funnits en utmaning i att adressera heder som en viktig komponent i individens förändringsarbete. Det har visat sig svårt för klienter att se riskdrivande faktorer i en hedersrelaterad kontext och att de själva utövar våld och förtryck inom ramen för den. Kriminalvården kommer att fortsätta att genomföra RVP för klienter med hedersbrottsproblematik i syfte att minska risken för återfall i brott. Detta kommer att följas i särskild ordning med kvalificerad handledning.

Kriminalvårdens analys (s. 27) av ovanstående är att kunskapen om gruppen dömda för hedersvåldsrelaterade brott har ökat genom registergranskningar och intervjustudier. Målgruppen är belastad med allvarlig brottslighet och har av den anledningen långa strafftider. Behandlingsbehoven har utforskats och verkar inte skilja sig så mycket från övriga klienters svårigheter i mellanmännsliga relationer och att hantera aggressivitet, kontrollbehov samt attityder och värderingar som rättfärdigar eller bagatelliserar våldet. I försöken att genomföra RVP med hedersvåldsdömda framkommer att programledarna är osäkra på hur själva hederskontexten ska adresseras i behandlingen. Det är något som behöver utforskas och prövas ytterligare. De försök som gjorts med RVP för målgruppen bedöms som lovande och är utgångspunkt för fortsatt utprovning av behandling för klienter med identifierad hedersproblematik.

Kriminalvården uppger slutligen (s. 31) att myndigheten kommer att fortsätta att utforska lämpliga återfallsförebyggande insatser för de som dömts för hedersrelaterad brottslighet mot bakgrund av det fortsatt svaga kunskapsläget när det gäller målgruppen. En förutsättning är att det blir enklare att identifiera brottsligheten tidigt i verkställigheten, via den obligatoriska risk- och behovsbedömningen och dokumentationen i de klientadministrativa systemen. Även om målgruppen bedöms vara förhållandevis liten jämfört med Kriminalvårdens övriga population är det mycket angeläget att möta den med återfallsförebyggande insatser. RVP som en insats för den här målgruppen kommer att fortsätta att erbjudas och följas upp.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

Av årsredovisningen (s. 46) framgår att deltagande i behandlingsprogram utgör ca 4 procent av sysselsättningstiden i anstalt för både män och kvinnor. Behandlingsprogram bedrivs även inom frivården. Syftet med programmen är att förebygga återfall i brott genom att förbättra klientens kunskaper, färdigheter och insikter. Målet är att så många klienter som möjligt som bedömts ha medelhög eller hög risk att återfalla i brott ska gå igenom något behandlingsprogram. Behandlingen ska rikta sig mot den enskilda individens kriminogena behov och ska erbjudas likvärdigt för män och kvinnor.

Behandlingsprogrammen är huvudsakligen riktade mot generell kriminalitet, våldsbrott, våld i nära relationer och sexualbrott samt missbruk av droger eller alkohol.

Behandlingsprogrammen ackrediteras, vilket betyder att de genomgår en vetenskaplig bedömning. Effekterna av programmen utvärderas. Om ett program inte har förväntade effekter tas det bort ur Kriminalvårdens behandlingsutbud.

Kriminalvården bedriver för närvarande 14 ackrediterade behandlingsprogram. Ett nytt program, Preventing domestic violence (Predov), ackrediterades i december efter att ha testats under året. Det har utvecklats av Kriminalvården för att skapa förutsättningar till en ännu mer effektiv behandling för klienter med behov inom området relationsvåld.

Under hösten startades det även ett pilotförsök på tre anstalter med ett nyutvecklat generellt behandlingsprogram, Krimfokus. Programmet har en bred målgrupp och är tänkt att utgöra en basbehandling på de flesta anstalter för de flesta intagna med bedömd medelrisk eller hög risk för återfall. Programmet är utformat för att även kunna användas för intagna med korta tider i anstalt (cirka två månader). Om piloten faller väl ut ger det enligt Kriminalvården förutsättningar att skapa ett enhetligt utbud av behandlingsinsatser, som i sin tur ökar tillgängligheten och minskar risken för oplanerade avbrott. Det säkrar även tillgången på programledar kompetens och effektiviserar användandet av programledar resurser.

Kriminalvården uppger också att ett manualbaserat sexualbrottsprogram för klienter med bedömd låg eller medel risk för återfall är under utarbetande och beräknas bli färdigt för att prövas under hösten 2021.

Därutöver prövas programmet Virtual reality aggression prevention training (Vrapt) i Kriminalvården i samverkan med rättspsykiatri i Växjö. Vrapt riktar sig till klienter med aggressionsproblem och bedrivs med stöd av modern interaktiv VR-teknik.

Kriminalvården anför även att det utöver behandlingsprogrammen genomförs förberedande och förstärkande insatser. Eftersom behandlingsprogrammen är effektivast är Kriminalvårdens ambition att de ska utgöra merparten av det totala antalet fullföljda behandlingsinsatser. Andelen behandlingsprogram fortsatte att öka under 2020 och var 78 procent av det totala antalet fullföljda behandlingsinsatser i anstalt och frivård, jämfört med 66 procent 2019 och 58 procent 2018.

I fråga om våldsprevention anför Kriminalvården att samarbetet med Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Östergötland om att utveckla effektivare metoder för behandling av våldsutövare fortsatte under 2020 genom att klienter dömda för hedersrelaterat våld deltog i RVP på försök. Därutöver användes programmet Predov även utanför Kriminalvården. Konceptet ska utvärderas.

Ett fåtal klienter gick programmet Entré på grund av att de bedömts vara våldsbejakande extremister. Ingen klient har hunnit fullfölja programmet vilket innebär att det inte har kunnat göras någon utvärdering.

Andelen som fullföljt behandlingsprogram ökade för de som frigavs från anstalt under 2020, och låg på samma nivå för de som avslutade frivårds-påföljd. Ökningen i anstalt var enligt Kriminalvården mycket positiv, särskilt mot bakgrund av den höga beläggningen som inneburit stora utmaningar i att kunna placera intagna efter behov. Myndigheten uppger att den förändrade lagstiftningen för villkorligt frigivna gör att Kriminalvården i högre utsträckning än förut kan fatta beslut om föreskrifter om att fullfölja behandlingsprogram i frivård som har påbörjats i anstalt. Det innebär att det bör finnas potential att öka andelen klienter som genomför program i frivård. Det var dock för tidigt att se några effekter av detta i fråga om frigivna under 2020.

När det gäller hedersrelaterat våld uppger Kriminalvården under rubriken Förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterade brott (s. 37) att myndigheten under 2020 slutförde en studie inom ramen för Kriminalvårdens pågående arbete med att utveckla verksamhetens insatser kring klienter som begått hedersbrott. Studien hade fokus på värderingar och attityder bland klienter som begått hedersbrott. Vidare anges (s. 64) att Kriminalvården under 2020 fastställde en strategi för arbetet mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterad brottslighet. Strategin bygger till stor del på de erfarenheter och kunskaper som myndigheten fått inom regeringsuppdraget mot våldsbejakande extremism.

Behandlingsprogram för personer med missbruk eller beroende

Kriminalvården har fyra behandlingsprogram som riktar sig till personer med missbruk eller beroende.

Tolvstegsprogrammet är ett behandlingsprogram för drog- och alkoholmissbrukande klienter. I tolvstegsprogrammet är det deltagarna som hjälper, påverkar och stöttar varandra. En av de två programledarna är ofta en före detta missbrukare. Deltagarna och programledarna arbetar med ämnen som sjukdomsbegreppet, vad som utlöser ett beroende, skuld och skam, tankemönster och relationer. Programmet har flera faser och pågår som längst under sex månader.

Prism är ett individuellt program som riktar sig till missbrukare av alkohol, narkotika och/eller tabletter vars kriminalitet har en koppling till missbruket. Tillsammans med programledaren sätter deltagaren upp sina egna mål – drogfrihet eller minskning av missbruket. Deltagaren får lära sig känna igen de signaler som utlöser missbruk och kriminalitet, att öka sin självkontroll, att stå emot och att lösa problem relaterade till missbruk. Han eller hon tränar på att känna igen obehagliga känslor, hitta stresslindring och att reparera relationer. Programmet omfattar 21 möten.

Våga välja är också ett program till personer vars kriminalitet har en koppling till missbruket. Våga välja är ett grupprogram där deltagarna tillsammans med de två programledarna arbetar med att förstå sitt missbruk, känna igen risksituationer, lära sig verktygen för förändring och planera för en

framtid utan missbruk. Programmet finns i två varianter med olika längd, beroende på vilken riskgrupp deltagaren tillhör. Efter gruppdelen tar en fortsättningsdel vid, där deltagarna tränar på och underhåller de kunskaper de fått i programmet. Träningen pågår fram till villkorlig frigivning eller utslussning från anstalt. Våga välja innehåller också fyra träffar under tre månader som förbereder deltagarna för frigivningen eller utslussningen.

Behandlingsprogram för personer dömda för sexualbrott

Kriminalvårdens behandlingsprogram Seif är utformat för att passa personer som är dömda för sexualbrott. Seif riktar sig till män och kvinnor dömda för alla typer av sexualbrott och deltagarna finns både i frivård och på anstalt. Seif ges både i grupp och individuellt. Deltagarna arbetar med frågor som intimitet, relationer, sexualitet, förändringsstrategier och hur man hanterar känslor. Deltagarna får mot slutet av programmet göra en plan för framtiden som bl.a. handlar om hur de ska hantera risksituationer. Omfattningen på programmet varierar utifrån klientens behov.

Matchning av behov och insats

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 (s. 41) anges att Kriminalvården följer upp dels i vilken utsträckning klienterna får insatser riktade till sina behov, dels vilka insatser klienterna har behov av men av olika anledningar inte får tillgång till. Anledningen kan vara att den insats som bedöms vara mest effektiv tar längre tid än klientens tid i kriminalvård. Det kan också bero på att klienten inte är motiverad, att insatsen inte ges där hen är placerad, att insatsen inte ges på klientens språk, av säkerhetsskäl eller på grund av ohälsa som gör att klienten inte är mottaglig.

Enligt Kriminalvården visar statistiken att en hög nivå av matchning upprätthölls även under 2020. Enligt statistiken kunde 98 procent av klienterna med identifierade behov matchas med en insats 2020. Statistiken har följts i tre år, och det finns inga större skillnader mellan åren. Kriminalvården uppger att myndigheten i framtiden kommer att arbeta mer med kvalitetsgranskningar och utveckla mått som visar i hur stor utsträckning planerade insatser genomförs.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 35 f.) behandlade utskottet ett motionsyrkande om att Kriminalvårdens programverksamhet ska utökas till att även omfatta program för personer som begått hedersrelaterade brott. Utskottet anförde att det är viktigt att Kriminalvården arbetar för att alla intagna som behöver behandling genomgår lämpliga behandlingsinsatser. Vidare framhöll utskottet att Kriminalvården har regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande

arbete för personer som är dömda för hedersrelaterade brott och att utveckla effektiva och målgruppsanpassade insatser. Utskottet såg därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärdes och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Ett likalydande yrkande behandlades i betänkande 2019/20:JuU28. Utskottet hänvisade då till det arbete som fortfarande pågår inom området och vidhöll sin tidigare uppfattning i frågan. Motionsyrkandet avstyrktes och riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har Kriminalvården haft regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna att inom ramen för sin verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer dömda för hedersrelaterade brott. Kriminalvården har som ett led i uppdraget vidtagit ett antal insatser och uppger att myndigheten kommer att fortsätta arbetet med att utforska lämpliga återfallsförebyggande insatser för målgruppen samt erbjuda behandling genom befintliga program. Mot bakgrund av det arbete som pågår inom området vidhåller utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan och avstyrker därmed motion 2020/21:90 (V) yrkande 7.

Utskottet konstaterar att det framgår av Kriminalvårdens årsredovisning att myndigheten följer upp i vilken utsträckning intagna får del av insatser som de har behov av men inte får tillgång till, t.ex. därför att de inte ges på de intagnas språk. Enligt Kriminalvården kunde 98 procent av de intagna med identifierade behov matchas med en insats förra året. Mot denna bakgrund anser utskottet att det saknas skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:90 (V) yrkande 8. Motionsyrkandet avstyrks.

När det gäller sexualbrott finns det ett ackrediterat behandlingsprogram som är utformat för att passa personer dömda för sexualbrott och som kan anpassas efter de behov som finns. Vidare framgår det av årsredovisningen att Kriminalvården arbetar med att ta fram ännu ett sexualbrottsprogram. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning för riksdagen att ta något sådant initiativ som efterfrågas i motion 2020/21:395 (V) yrkande 2. Utskottet avstyrker därför yrkandet.

Som framgår ovan har Kriminalvården flera behandlingsprogram som riktar sig till missbrukare av narkotika. Utskottet ser därför inte skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2020/21:1860 (M). Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom tillkännagivandet om frivillig kemisk kastrering som efterfrågas i motion 2020/21:2600 (M) och avstyrker yrkandet.

Sexuella övergrepp mot barn är ett vedervärdigt brott och ska resultera i ett kraftigt fängelsestraff. Detta är viktigt inte minst ur ett brottsofferperspektiv. Mot bakgrund av att många förövare vid sexuella övergrepp mot barn är män med den sexuella avvikelser pedofili framstår fängelse dock inte som en

tillräckligt adekvat påföljd för att förhindra fortsatt brottslighet. Brottsligheten bör hindras även med vård och behandling som minskar risken för återfall. Behandling eller medicinering får dock aldrig få till följd att fängelsestraffet kortas ned. Sådan vård bör kunna erbjudas inom ramen för Kriminalvårdens återfallsförebyggande program samt föreskrivas som särskild föreskrift i samband med skyddstillsyn.

De behandlingsprogram för sexualförbrytare som i dag erbjuds inom kriminalvården utgår från kognitiv beteendeterapi och är frivilliga att delta i. Behandling med testosterondämpande läkemedel, s.k. farmakologisk behandling, används sällan, bl.a. eftersom det saknas tillräckligt underlag för att bedöma i vilken utsträckning den minskar risken för återfall i brottslighet. Nyligen publicerades dock en studie från Karolinska institutet där ett femtiotal pedofiler deltagit i en behandlingsmetod med ny medicinering. Studien visade att de som medicinerades löpte en lägre risk att begå övergrepp eftersom riskfaktorerna minskade.

Utskottet anser att behandlingsprogrammen för sexualförbrytare mot barn behöver utvecklas och intensifieras. När den farmakologiska behandlingen är tillräckligt evidensbaserad bör den införas som behandlingsform. Regeringen bör därför ge Kriminalvården i uppdrag att inventera forskning på området samt utforma lämpliga program för farmakologisk och annan medicinsk behandling av pedofiler. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed bifaller utskottet delvis motion 2020/21:3296 (M) yrkande 8.

Utskottet instämmer i det som motionärerna anför om att det är viktigt att intagna deltar i behandlingsprogram för att minska risken för återfall i brott. Som framgår av Kriminalvårdens årsredovisning har andelen som fullföljt behandlingsprogrammen ökat något och myndighetens bedömning är att det finns potential att ytterligare öka denna andel med anledning av den förändrade lagstiftningen för villkorlig frigivna. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:3303 (M) yrkande 17. Motionsyrkandet avstyrks.

Utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att förbättra möjligheterna till utbildning på anstalterna och att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen.

Jämför reservation 17 (V) och 18 (M, KD, L).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 9 begärs att alla intagna på anstalt ska ges rätt att fullgöra grundskole-

och gymnasieutbildning. I yrkande 10 begärs att regeringen ska ta initiativ till en översyn av vilka utbildningar som erbjuds på anstalterna i syfte att dels se till att grund- och gymnasieutbildning erbjuds vid samtliga anstalter, dels öka möjligheterna för de intagna att delta i t.ex. folkhögskoleutbildningar eller utbildningar på högskolenivå på distans. Motionärerna anför att det är nödvändigt att såväl studie- och yrkesvägledningen som teknikstödet håller en hög kvalitet för att tillhandahållandet av utbildningar ska fungera rent praktiskt. I yrkandena 11 respektive 12 begärs att regeringen ska ta initiativ till att dels vidta åtgärder i syfte att förstärka Kriminalvårdens studie- och yrkesvägledning, dels utveckla teknikstödet såväl för undervisningen som för administrationen av Kriminalvårdens utbildningar.

I partimotion 2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 38 begärs att Kriminalvården ska få i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Motionärerna anför att de i syfte att nå fler intagna med utbildningsinsatser önskar att utbudet på anstalterna utvecklas. Programverksamheten inom Kriminalvården är enligt motionärerna av stor betydelse för att intagna ska bryta med en tidigare kriminell livsstil. Ett liknande förslag framställs av Johan Forssell m.fl. (M) i kommittémotion 2020/21:3303 yrkande 20.

Bakgrund

2021 års budgetproposition

Av årets budgetproposition (prop. 2020/21:1 s. 20) framgår att möjligheten för Kriminalvården att erbjuda intagna full sysselsättning var en extra utmaning under 2020 till följd av det fortsatt ökade klientinflödet. Sysselsättningsgraden var trots det i nivå med föregående år. Liksom föregående år studerade en femtedel av de intagna under tiden i anstalt.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

Det framgår av Kriminalvårdens årsredovisning (s. 45) att vuxenutbildning utgör 12 procent av sysselsättningstiden i anstalt för män och 11 procent för kvinnor. Den omfattar framförallt grundläggande nivå, inklusive svenska för invandrare, och gymnasial nivå. Det är en formell utbildning som ger betyg och kan leda till examen på samma sätt som den kommunala vuxenutbildningen. Betygsdokumenten är neutrala och visar inte att studierna bedrivits inom Kriminalvården. För närvarande bedrivs huvudsakligen utbildning i teoretiska ämnen, men det finns också yrkesutbildning vid några anstalter. Yrkesutbildningen har även utvecklats till att kunna ges på distans mellan anstalter, i samarbete mellan yrkeslärare och produktionsledare.

Av årsredovisningen framgår vidare att utvecklingen av studieguider fortsatte under året för att på bästa sätt stödja de studerande samt att det under 2020 i samråd mellan Arbetsförmedlingen och Kriminalvården bedrevs 30 arbetsmarknadsutbildningar upphandlade av Arbetsförmedlingen, fördelat på

24 anstalter. Både antalet utbildningar och fördelningen på antalet anstalter var på samma nivå som under 2019.

Kriminalvården anger slutligen (s. 45 f.) att såväl antalet påbörjade som fullföljda kurser och utbildningar ökade under 2020.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 avstyrkte utskottet ett yrkande om att alla intagna ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning och om att det ska bli obligatoriskt för Kriminalvården att erbjuda kompletterande utbildning för de som inte har någon fullständig gymnasieutbildning (bet. 2016/17:JuU19 s. 27 f.). Utskottet konstaterade att Kriminalvården hade haft regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för myndigheten att kunna erbjuda kompletterande utbildning på gymnasial nivå för intagna i anstalt som saknar fullständig gymnasieutbildning. Vidare anförde utskottet att det i Kriminalvårdens regleringsbrev för 2017 angavs att myndigheten skulle vidta åtgärder för att öka tillgängligheten och genomströmningen i klientutbildningen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

I betänkande 2017/18:JuU16 avstyrkte utskottet genom förenklad beredning ett yrkande om att alla intagna på anstalt ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 37) behandlade utskottet ett motionsyrkande om att alla intagna ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning. Utskottet anförde att utbildning är en viktig återfallsförebyggande insats och att en god utbildningsnivå ger bättre förutsättningar för tidigare dömda som ska etablera sig på arbetsmarknaden. Vidare konstaterade utskottet att Kriminalvårdens vuxenutbildning omfattar både grundläggande och gymnasial nivå och att Kriminalvården har fortsatt arbetet med att öka tillgängligheten och genomströmningen i vuxenutbildningen. Eftersom utbildningsfrågan redan var uppmärksamrad vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och såg inte något skäl att ställa sig bakom yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2019/20 (bet. 2019/20:JuU28) behandlade utskottet yrkanden om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Utskottet anförde att Kriminalvården hade fortsatt arbetet med att öka tillgängligheten och genomströmningen i vuxenutbildningen, och att tillgängligheten till de gymnasiala yrkeskurserna året före hade ökat. Utskottet, som fann att utbildningsfrågan således var uppmärksamrad, såg inte något skäl att ställa sig bakom yrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att utbildning är en viktig återfallsförebyggande insats. Som framgår ovan arbetar också Kriminalvården aktivt med utbildningsfrågan. Under förra året utvecklades t.ex. yrkesutbildningen till att kunna ges på distans och även utvecklingen av studieguider fortsatte. Det framgår också att såväl antalet påbörjade som antalet fullföljda kurser och utbildningar ökade. Utskottet vidhåller därmed sin tidigare uppfattning att frågan om utbildning på anstalterna är uppmärksammas och ser inte något skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden om förbättring av möjligheterna till utbildning på anstalt och ökning av antalet yrkeskurser som begärs i motionerna 2020/21:90 (V) yrkandena 9–12, 2020/21:3303 (M) yrkande 20 och 2020/21:3365 (M) yrkande 38. Utskottet avstyrker yrkandena.

Arbete mot radikalisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism och ett om att motverka radikalisering i fängelser.

Jämför reservation 19 (M, SD, KD).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2 begärs att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism. I yrkande 3 vill motionärerna att arbetet med att motverka radikalisering och rekrytering i svenska fängelser ska intensifieras. Det är enligt motionärerna angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikalisering.

Bakgrund

Uppdrag till Kriminalvården att kartlägga metoder och arbetssätt för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att ge Kriminalvården i uppdrag att göra en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland Kriminalvårdens klienter (Ju2015/05232/KRIM). Kartläggningen skulle även omfatta metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet med de klienter som redan är anslutna eller på annat sätt har koppling till våldsbejakande extremistiska grupper. Kriminalvården skulle när den genomförde uppdraget samråda med den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande

extremism (Ju 2014:18), Brå, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse samt med relevanta organisationer i det civila samhället.

Kriminalvården lämnade i maj 2016 en redovisning av uppdraget i rapporten Våldsbejakande extremism i Kriminalvården. Redovisningen innehåller en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga radikaliserings mot våldsbejakande extremism bland klienter i Kriminalvården. Av redovisningen framgår hur Kriminalvården kommer att sprida relevanta arbetssätt och metoder inom myndigheten. Av redovisningen framgår också att Kriminalvården bedömde att klienter som redan var anslutna till, eller på annat sätt hade kopplingar till, våldsbejakande extremistiska grupper förekom i relativt begränsad omfattning. En mindre ökning av redan radikaliserade individer som kommit in i kriminalvården hade noterats under året. Myndigheten bedömde emellertid att risken för religiös och politisk radikaliserings som leder till våldsbejakande extremism under tiden för straffverkställigheten fortfarande var låg.

I redovisningen anges även bl.a. följande:

Omfattningen av antalet resande från Sverige som väljer att ansluta sig till väpnade extremist- och terroristgrupper i utlandet, den lag om förbud mot terrorresor som trädde i kraft 1 april 2016 i kombination med den ökande aktiviteten inom de höger- och vänsterextrema miljöerna kan sannolikt leda till en ökning av klienter som är anslutna eller på annat sätt har koppling till extremistiska grupper. Kriminalvården kommer i så fall att i större utsträckning både hantera dessa individer/nätverk och begränsa dem. Därmed finns även en risk att medarbetare utsätts för hot, våld och otyllåten påverkan i större utsträckning. Utvecklingen har inneburit att Kriminalvården tagit frågan på stort allvar och området är prioriterat. Målet är att bidra till samhällets arbete att värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt att utveckla och anpassa myndighetens metoder och arbetssätt så att de bättre möter de krav som ställs för att hantera dessa individer.

Av Kriminalvårdens redovisning framgår slutligen att möjligheten att integrera ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism i myndighetens existerande strukturer är god. För att detta ska kunna uppnås framhåller Kriminalvården att det är nödvändigt att myndighetens personal blir mer medveten om och får en större förståelse för våldsbejakande extremism. Kriminalvården lyfter därför fram behovet av att utveckla och genomföra utbildningsinsatser för personalen som en angelägen åtgärd. Därutöver framhåller myndigheten ytterligare ett antal förslag för att stärka sitt förebyggande arbete, bl.a. att kvalitetssäkra processen när man anlitar trossföreträdare, att utreda behovet av utökad kunskap och expertis inom områden som religionsvetenskap och sociologi och att fortsätta utveckla arbetet med extern samverkan. När det gäller myndighetssamverkan framhålls bl.a. att svensk kriminalvård har en fördel i att frivård är en väl integrerad del av verksamheten och att det finns strukturer för samverkan som Kriminalvården kan utgå från i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism

I december 2017 lämnade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism slutbetänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – Hinder och möjligheter (SOU 2017:110). Samordnaren konstaterade att det fortfarande finns ett mycket stort behov av att stödja det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism. Ett omfattande och närmast outtömligt framtida behov är att från centralt håll hjälpa till att utveckla, beskriva och utvärdera metoder för det lokala förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Samordnaren anförde bl.a. följande (s. 20 f.):

Kommunerna behöver också handfast stöd i enskilda ärenden. Det gäller de nyss nämnda individärendena. De flesta kommuner kommer aldrig att kunna bygga upp tillräcklig egen kompetens och erfarenhet för att hantera sådana ”sällanärenden”. Stödet gäller även ärenden av strukturell karaktär. Att få stöd med att hantera problem i ett område eller på en skola. Det behovet kan också vara att ta fram lägesbild och handlingsplan. I olika sammanhang har det talats om ett nationellt ”insatsteam”.

Det finns ett fortsatt behov av att även utveckla den Nationella samordningen. Ett sätt kan vara att ta intryck av de strukturer som byggts upp lokalt; med samordnare, lägesbild och handlingsplan. På nationell nivå kan någon form av samverkansråd inrättas. Vidare kan en nationell lägesbild tas fram och på grundval av den en nationell handlingsplan.

Mycket görs för att stärka demokratin, men för lite för att motverka inträde till extremism. Det finns ett fortsatt behov av att i högre grad än hittills prioritera det förebyggande arbetet mot radikaliserings, och alltså ligga närmare riskpersoner och riskgrupper. Till det kommer nödvändigheten av en fungerande avhopparverksamhet för dem som väljer att lämna extremism och behöver stöd för att ta det steget.

Övriga uppdrag till myndigheter för arbete mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 13 oktober 2016 om fyra nya uppdrag till olika myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Berörda myndigheter är Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen och Kriminalvården.

Regeringens uppdrag till Kriminalvården innebar att myndigheten skulle utveckla och långsiktigt förankra arbetet inom myndigheten mot våldsbejakande extremism (Ju2016/06988/KRIM). Arbetet skulle bygga vidare på de behov som myndigheten identifierade i sin kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland Kriminalvårdens klienter. I uppdraget skulle Kriminalvården samråda med bl.a. den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Uppdraget skulle redovisas senast den 18 maj 2018.

Den 9 november 2017 beslutade regeringen att ge Kriminalvården i uppdrag att fortsätta att utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism och förlängde uppdragstiden t.o.m. den 31 december 2019 (Ju2017/08663/KRIM). Inom ramen för det breddade regeringsuppdraget skulle Kriminalvården utveckla beredskap för att kunna

arbeta med s.k. återvändare, dvs. individer som har kommit hem från konfliktzoner och som kan komma att bli aktuella inom kriminalvården. Kriminalvården skulle också utveckla sin kunskap om vilka olika kopplingar som eventuellt finns mellan våldsbejakande extremism och t.ex. organiserad brottslighet. En annan nyhet var att regeringen ville att Kriminalvården skulle ta initiativ till ett utökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte med de nordiska länderna. När uppdragen genomförts skulle Kriminalvården samråda med det nationella center mot våldsbejakande extremism som regeringen inrättat vid Brå.

Uppdragen slutredovisades den 30 mars 2020 (Ju2019/01233/KRIM). Av redovisningen framgår bl.a. att Kriminalvården har kunnat konstatera att de förutsättningar som existerar inom svensk kriminalvård utgör en god grund i arbetet mot våldsbejakande extremism. Kriminalvården har med stöd av den kunskap som finns på området utvecklat sitt säkerhetsarbete samt arbetet med riskbedömningar och behandling för målgruppen. Myndigheten har också utbildat medarbetare och chefer samt samarbetat och utbytt kunskaper med olika nationella och internationella aktörer. De särskilda åtgärder som bedömts nödvändiga för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism har anpassats och genomförts i det ordinarie arbetet. Kriminalvården fortsätter att kontinuerligt utveckla sitt arbete på området även efter att de särskilda regeringsuppdragen har upphört (prop. 2020/21:1 utg.omr. 4 s. 33).

Center mot våldsbejakande extremism

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) inrättades den 1 januari 2018 och är placerat inom Brå. CVE ska från i huvudsak kriminalpolitiska utgångspunkter stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Verksamheten syftar ytterst till att förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE ska utveckla det kunskapsbaserade och sektorsövergripande arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism på nationell, regional och lokal nivå. Bland annat ska CVE ge behovsanpassat stöd till lokala aktörer, vara ett kunskapsnav och bidra till att skapa en högre grad av effektivitet och samordning i de förebyggande insatserna. CVE har följande fyra huvuduppgifter:

- främja utvecklingen av förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå
- verka för en högre grad av samordning och effektivitet i det förebyggande arbetet
- ge behovsanpassat stöd till kommuner, myndigheter och andra aktörer som i sin verksamhet hanterar frågor om att förebygga våldsbejakande extremism
- samla och sprida kunskap baserad på forskning och beprövad erfarenhet om att förebygga våldsbejakande extremism samt verka för en kunskapsbaserad praktik.

Centret ska samverka med relevanta nationella, regionala och lokala aktörer som arbetar med att förebygga våldsbejakande extremism.

Kriminalvårdens årsredovisningar

I årsredovisningen för 2019 (s. 65) anför Kriminalvården att motverkande av våldsbejakande extremism fortfarande är ett prioriterat område. Målet är att bidra till samhällets arbete med att värna demokratin genom att motverka våldsbejakande extremism. Förmågan att uppmärksamma och ingripa mot radikaliseringsprocesser i anstalt bedöms ha fortsatt att stärkas under 2019. Däremot fanns det en relativt stor skillnad i hur olika häkten och anstalter hanterade denna typ av händelser. Det gjorde att effektiviteten varierade när det gällde att förhindra radikaliseringsprocesser eller händelser förknippade med våldsbejakande ideologi.

Antalet individer inom kriminalvården med kopplingar till våldsbejakande extremistiska miljöer ökade något under året. Ett fåtal radikaliseringsförsök förekom och dessa hanterades genom att berörda intagna förflyttades. Att genomföra detta snabbt och effektivt försvarades dock av den höga beläggningen.

Av samma årsredovisning (s. 47) framgår även att Kriminalvården under året testade det våldspreventiva programmet Entré på målgruppen våldsbejakande extremister. Några slutsatser har ännu inte kunnat dras. Vidare genomfördes tio öppna videoföreläsningar så att medarbetare kunde delta i utbildning inom våldsbejakande extremism från den lokala arbetsplatsen (s. 64). Uppskattningsvis närmare 1 000 medarbetare deltog. Syftet var att sprida kunskap inom Kriminalvården för att öka medvetenhet och uppmärksamhet kring våldsbejakande extremism.

Kriminalvården anför även följande (s. 65):

Enligt Säkerhetspolisen bedöms den största risken för attentat för närvarande komma från gärningspersoner som agerar ensamma och som sympatiserar med våldsbejakande extremistisk ideologi. Under 2019 har Kriminalvården särskilt uppmärksammat denna kategori i samband med interna utbildningsinsatser.

Under 2019 tog Kriminalvården fram en strategi för arbetet mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterat våld. Strategin belyser de särskilda risker och behov som Kriminalvården behöver ta i beaktande i arbetet med klienter som begått den här typen av brottslighet.

Den förstudie som Kriminalvården inledde 2018 om kopplingen mellan våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet och annan kriminalitet har däremot tillfälligt prioriterats ned.

Kriminalvården ökade under året sitt fokus på att dela kunskaper utanför myndigheten. Till exempel drev myndigheten ett projekt om rehabilitering och återintegrering av radikaliserade intagna, tillsammans med Justitiedepartementet och motsvarande myndigheter i Frankrike. Projektet sker i Europakommissionens regi och omfattar nio europeiska länder. Kriminalvården ökade även engagemanget i olika europeiska projekt som utbildar kriminalvårdsmedarbetare i ämnet. Därutöver

fortsatte deltagandet i DARE-projektet, som samlar in data till en internationell forskningsdatabas.

I årsredovisningen för 2020 uppges (s. 64) att ett myndighetsteam formades under 2020 med utgångspunkt i Kriminalvårdens strategi för arbetet mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterad brottslighet. Teamet ska effektivisera och utveckla arbetet mot organiserad brottslighet och i vissa delar arbetet mot våldsbejakande extremism.

Vidare uppges att regeringsuppdraget om utvecklat samarbete mot våldsbejakande extremism slutredovisades under året och att Kriminalvården fastställde en strategi för arbetet mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterad brottslighet. Strategin bygger till stor del på de erfarenheter och kunskaper som myndigheten fått inom regeringsuppdraget mot våldsbejakande extremism. Kriminalvården arbetar även med att uppdatera en litteraturoversikt om våldsbejakande extremism i kriminalvård. Samverkan och samarbeten som uppkommit inom ramen för regeringsuppdraget har fortsatt.

Enligt Kriminalvården minskade rådande beläggningsläge möjligheten att separera klienter, vilket till viss del bedöms ha försämrat förmågan att uppmärksamma och ingripa mot radikaliserings i anstalt. Kriminalvårdens bedömning är att radikaliserings i anstalt inte utgör ett stort eller vanligt förekommande problem. Av de intagna som kunde kopplas till våldsbejakande extremism var den största gruppen kopplad till våldsbejakande islamism, även om gruppen minskade något. Däremot minskade inte antalet intagna som bedöms kunna och vilja radikaliseras medintagna. Antalet klienter som kopplas till våldsbejakande högerextremism ökade.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism (bet. 2016/17:JuU19 s. 35 f.). Utskottet anförde att det såg positivt på de nya uppdrag som regeringen under hösten 2016 gett myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Enligt utskottets uppfattning var det bl.a. angeläget att Kriminalvården skyndsamt följde upp och genomförde en kartläggning av metoder och arbetssätt. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 avstyrkte utskottet två motionsyrkanden med begäran om att arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings på kriminalvårdsanstalterna skulle utvecklas och även utökas till frivården (bet. 2017/18:JuU16 s. 34 f.). Utskottet avstyrkte även ett yrkande med begäran om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism. Utskottet uttalade att arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings är en viktig uppgift för Kriminalvården samt att det såg positivt på det breddade och förlängda

uppdrag att fortsätta att utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism som regeringen under hösten 2017 hade gett till Kriminalvården. Utskottet såg även positivt på inrättandet av CVE. Utskottet anförde att motionärernas önskemål till viss del fick anses vara tillgodosedda genom det arbete som pågick. Mot den bakgrunden och med hänsyn till det tillkännagivande som riksdagen gjort 2017 fanns det enligt utskottet ingen anledning att ställa sig bakom motionärernas önskemål om ytterligare tillkännagivanden. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2017/18:184). Liknande yrkanden har behandlats och avstyrkts av utskottet även i betänkandena 2018/19:JuU13 och 2019/20:JuU28.

I förra årets budgetproposition uppgav regeringen, med hänvisning till det utvecklingsarbete som Kriminalvården bedrivit och som slutredovisades den 30 mars 2020, att tillkännagivandet från 2017 var slutbehandlat. Regeringen uppgav även att den avsåg att fortsätta att behandla frågan i myndighetsstyrningen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 4 s. 33). Utskottet har i betänkande 2020/21:JuU1 uppgett att det inte finns någon invändning mot denna redovisning.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet konstaterat förut är arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings en viktig uppgift för Kriminalvården. Utskottet är positivt till att Kriminalvården prioriterar frågan och att myndigheten även efter att de särskilda regeringsuppdragen har upphört fortsätter att kontinuerligt utveckla arbetet på området.

När det gäller huruvida Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning och ser inte heller nu något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 2. Utskottet avstyrker därför yrkandet.

Utskottet vidhåller också sin tidigare uppfattning att förslaget om att motverka radikaliserings i fängelset som framställs i motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 3 får anses vara tillgodosett genom det arbete som Kriminalvården redan bedriver. Det finns därför inte skäl för ett nytt tillkännagivande i frågan. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Rymningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att kriminalisera rymningar och avvikelser och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 20 (S, C, V, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 65 begärs att regeringen återkommer med ett lagförslag där rymning och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelse från permission kriminaliseras. Likalydande förslag framställs i motion 2020/21:2355 av Boriana Åberg (M), kommittémotionerna 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14 och 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 20 samt partimotion 2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 34.

I kommittémotion 2020/21:641 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 33 begär motionärerna att regeringen ska återkomma med ett lagförslag där rymning från alla frihetsberövande åtgärder som är beslutade av myndigheter, t.ex. Kriminalvården, Polismyndigheten eller Migrationsverket, ska kriminaliseras. Ett liknande förslag framställs i motion 2020/21:2900 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1.

Bakgrund

Villkorlig frigivning

En rymning kan bl.a. få konsekvenser för en intagens möjlighet till villkorlig frigivning. Den centrala bestämmelsen om villkorlig frigivning finns i 26 kap. 6 § brottbalken. Enligt den gäller som huvudregel att villkorlig frigivning ska ske när den dömden har avtjänat två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad. Villkorlig frigivning kan dock enligt 26 kap. 6 a § skjutas upp vid misskötsamhet.

Från och med den 1 maj 2021 är det tillräckligt att det finns särskilda skäl, istället för synnerliga skäl, mot villkorlig frigivning för att den ska skjutas upp. Villkorlig frigivning kan skjutas upp med högst 180 dagar åt gången. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömden på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. En helhetsbedömning av allt som har inträffat under verkställigheten ska göras och utgångspunkten bör vara att misskötsamheten ska avse regler eller villkor av större vikt. Att rymning är en sådan överträdelse som kan vara tillräcklig för att den villkorliga

frigivningen ska skjutas upp framgår av förarbetena till den gamla lydelsen av bestämmelsen (se prop. 2005/06:123 s. 56).

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

Kriminalvården uppger (s. 61) i årsredovisningen att huruvida en incident klassas som en rymning eller avvikelse beror på vilken nivå av kontroll den intagne står under vid tiden för incidenten. Direktrymning innebär att en intagen som är placerad i en anstalt i säkerhetsklass 1–2 eller på ett häkte tar sig ut därifrån. En klient som rymmer från permission som är bevakad av personal är också att betrakta som rymning. Direktavvikelse innebär att en intagen som är placerad i en anstalt i säkerhetsklass 3 tar sig ut från anstalten. En anstalt i säkerhetsklass 3 har inget direkt rymningshinder såsom staket eller mur. En intagen som inte återvänder från en permission på egen hand är att betrakta som en avvikelse (s. 61).

Av årsredovisningen framgår vidare (s. 61 f.) att inga direktrymningar från häkte, övriga rymningar från häkte eller direktrymningar från anstalt med säkerhetsklass 1 eller 2 inträffade under 2020. Motsvarande siffror för 2019 var tre övriga rymningar från häkte och för 2018 en övrig rymning från häkte och en direktrymning från anstalt med säkerhetsklass 1 eller 2. Antalet direktavvikelser från anstalter med säkerhetsklass 3 ökade under 2020. Under 2020 inträffade 46 direktavvikelser från anstalt. Motsvarande siffra för 2019 och 2018 var 28 respektive 31. Antalet avvikelser och övriga rymningar från anstalt var 58 förra året, att jämföra med 74 stycken år 2019 och 95 stycken år 2018.

Kriminalvården bedömer att beläggningsläget inte påverkar sannolikheten för direktrymningar från anstalter med säkerhetsklass 1 och 2. Däremot kan det ansträngda beläggningsläget i kombination med åtgärder för att minska risken för smittspridning av covid-19 ha påverkat det ökade antalet direktavvikelser från anstalter med säkerhetsklass 3. Beläggningsituationen under 2020 innebar enligt Kriminalvården ytterligare behov av att placera fler intagna i anstalter med säkerhetsklass 3 för att skapa utrymme att placera intagna i säkerhetsklass 1 och 2. En omplacering från säkerhetsklass 2 till 3 kräver normalt bl.a. att den intagne genomfört permission på egen hand utan anmärkning. Eftersom möjligheten till permission kraftigt begränsades under 2020 för att minska risken för smittspridning godkändes omplaceringar från säkerhetsklass 2 till 3 utan att den intagne hade genomfört permission på egen hand. Istället togs hänsyn till andra bedömningar om behov av kontroll. Hänsyn tas dock enligt Kriminalvården fortfarande till myndighetens uppdrag om samhällsskydd när intagna placeras i säkerhetsklass 3. Beslutet om dessa tillfälliga ändringar förväntades medföra konsekvenser för säkerhetsläget i anstalter med säkerhetsklass 3. Kriminalvården uppger att det var ett medvetet risktagande som bedömdes som nyanserat och nödvändigt utifrån beläggningsläget. Åtgärder genomfördes i säkerhetsklass 3, som ett led i att bibehålla ordning och säkerhet, men det går inte att utesluta att den ökning av

direktavvikelser som skedde 2020 till viss mån är en följd av förändringarna i processen för omplacering till lägre säkerhetsklass.

När det gäller avvikelser och övriga rymningar uppges att dessa fortsatte att minska under året. Framförallt minskade antalet avvikelser vid permission kraftigt, vilket berodde på att betydligt färre permissioner genomfördes med anledning av pandemin. Antalet avvikelser från vårdvistelser var i stället 20 fler än under 2019. Avvikelser från permissioner och vårdvistelser bedöms vara ofrånkomliga eftersom utslussningsarbetet alltid innebär ett visst mått av risktagande.

Slutligen uppges att ingen klient, för första gången på länge, lyckades rymma från en transport under ett helt år.

Rymningar från Migrationsverkets förvar

Ett beslut om förvar syftar till att hålla en utlänning tillgänglig för olika typer av beslut. En förutsättning för detta är att den förvarstagne inte avviker under vistelsen. Migrationsverket uppper på s. 77 i årsredovisningen för 2019 att myndigheten på senare år har arbetat aktivt med att säkerställa detta genom ökad personalutbildning. Detta har lett till att antalet avvikna förvarstagna minskade från 50 till 14 mellan åren 2015 och 2019. Migrationsverket uppper vidare att fem av 2019 års avvikelser skedde i samband med transporter (eller i externa lokaler såsom sjukhus och tandläkare). Sedan Migrationsverket 2017 fick ansvaret för transporter av förvarstagna har myndighetens transportverksamhet ökat markant. För att minimera antalet avvikna i samband med transporter genomförs riktad personalutbildning som syftar till att säkerställa trygga transporter för både personal och förvarstagna.

I årsredovisningen för 2020 uppper Migrationsverket (s. 55) att myndigheten under de senaste åren har arbetat med säkerhetshöjande åtgärder och utbildning. Under 2020 rymde 10 förvarstagna (vid fyra tillfällen), vilket var en minskning jämfört med 2019 då 20 förvarstagna rymde (vid åtta tillfällen). Siffran för 2019 har justerats jämfört med årsredovisningen 2019, och jämförbara data för hela 2018 saknas. Antalet transporter av förvarstagna minskade från omkring 350 per månad i början av året till omkring 130 i december. Antalet transporter minskades bl.a. med hänsyn till personalens säkerhet, eftersom det saknas lagstöd för myndigheten att visitera förvarstagna som ska transporteras.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2019/20 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att kriminalisera rymningar och avvikelser (2019/20:JuU28 s. 51 f.) Utskottet framhöll att de sanktioner som står till buds när någon rymmer är begränsade och att konsekvenserna för den enskilde därför blir små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet, som redan är hårt ansträngt. Utskottet anförde vidare att det dessutom inte sällan handlar om personer som dömts till

långa fängelsestraff för allvarliga brott och som kan vara farliga ute i samhället. Enligt utskottet borde detta, liksom andra klandervärda beteenden, markeras mot genom en kriminalisering i lag. Slutligen ansåg utskottet att rymning eller avvikelse bör betraktas som ett angrepp på själva kärnan i rättskipningen eller som ett trots mot ordningsmakten, på samma sätt som mened och övergrepp i rättssak. Riksdagen följde dock inte utskottets förslag om ett tillkännagivande utan avlog förslaget (prot. 2019/20:106 § 11).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortfarande att rymning och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelse från permission bör kriminaliseras. De sanktioner som i dag står till buds när någon rymmer är begränsade, och konsekvenserna för den enskilde blir därför små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet som redan är hårt ansträngt. Dessutom handlar det inte sällan om personer som dömts till långa fängelsestraff för allvarliga brott och som kan vara farliga ute i samhället. Den som rymmer från ett fängelsestraff signalerar att han eller hon inte ställer upp på rättssamhällets grundvalar och inte söker botgöring för de oförrätter som åsamkats ett brottsoffer. Utskottet anser att detta är ett klandervärt beteende som, liksom andra klandervärda beteenden, bör markeras mot genom kriminalisering i lag.

I andra situationer där enskilda angriper själva kärnan i rättskipningen eller trotsar ordningsmakten är principen att det betraktas som särskilt allvarligt. Bland annat därför är mened och övergrepp i rättssak s.k. artbrott. Samma principiella synsätt bör gälla om någon väljer att rymma från en anstalt eller avvika från en permission. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag där rymning och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelse från permission beläggs med ett fängelsestraff. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:2355 (M), 2020/21:3272 (L) yrkande 65, 2020/21:3303 (M) yrkande 14, 2020/21:3365 (M) yrkande 34 och 2020/21:3497 (KD) yrkande 20 samt tillstyrker delvis motionerna 2020/21:641 (SD) yrkande 33 och 2020/21:2900 (SD) yrkande 1.

Permissioner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att skärpa reglerna för permissioner, att avskaffa permissioner för livstidsdömda, att ge målsägande större inflytande över när permissioner planeras, att ge målsägande rätt till skadestånd och att se över säkerhetsbestämmelserna vid permissioner för vissa intagna.

Jämför reservation 21 (M, SD, KD) och 22 (C, L).

Motioner

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 13 begärs att reglerna för när permission ska kunna beviljas ska skärptas. Motionärerna föreslår att den s.k. kvalifikationstiden, dvs. den del av strafftiden som ska ha avtjänats för att permission ska kunna beviljas, utökas. I yrkande 16 begärs att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som innebär skärpta regler för permission för intagna i klass 1- och klass 2-anstalter. Enligt motionärerna bör oövervakade permissioner för dessa intagna avskaffas. Permissioner ska antingen ske övervakat eller genom användning av elektronisk fotboja. För livstidsdömda ska permission aldrig beviljas.

I samma motion yrkande 14 begär motionärerna att målsäganden ska ha ett större inflytande över när permissioner planeras och ha rätt att neka permission på datum som kan vara viktiga för målsäganden. I de fall en målsägande har uppgett att han eller hon vill bli meddelad när gärningsmannen har permission anser motionärerna att permission endast ska kunna genomföras efter att informationen har delgetts målsäganden (yrkande 15). Om permission genomförs utan delgivning ska målsäganden ha rätt till skadestånd.

I kommittémotion 2020/21:3427 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3 begärs att säkerhetsbestämmelserna vid permission för den som har dömts för ett grovt brott mot närstående eller grovt sexualbrott ses över.

Bakgrund

Permissioner

Den som döms till fängelse ska som huvudregel avtjäna straffet i en kriminalvårdsanstalt. Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Vidare ska verkställigheten, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott (1 kap. 2 och 5 §§ fängelselagen). För att öka intagnas förutsättningar att inte återfalla i brott arbetar Kriminalvården med olika former av frigivningsförberedelser. Det kan bl.a. innebära att den intagne

stegvis slussas ut inom Kriminalvårdens egna miljöer eller i form av vistelser utanför anstalt.

För en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det, om det inte är uppenbart obehövligt, beslutas om de särskilda villkor som av säkerhetsskäl är nödvändiga när det gäller bl.a. permissioner (1 kap. 7 §). Om det finns särskilda skäl ska sådana villkor också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

För att den intagnes anpassning i samhället ska underlättas får han eller hon beviljas permission om minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats och det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska andelen av strafftiden bestämmas som om strafftiden är 18 år (10 kap. 1 §).

Om det finns särskilt ömmande skäl får en intagen beviljas s.k. särskild permission om hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalten inte kan tillgodoses genom vanlig permission och vistelsen utanför anstalten kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig (10 kap. 2 §).

En permission ska enligt 10 kap. 5 § förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl ska den intagne stå under bevakning. Villkoren ska vara individuellt utformade utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Villkoren kan t.ex. avse vistelseort, anmälningsskyldighet, krav på nykterhet och förbud mot att kontakta ett brottsoffer. Ett villkor som har meddelats i samband med permission eller särskild permission får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

I samband med att fängelselagen infördes uttalade utskottet att de särskilda regler som gäller för en långtidsdömd i fråga om bl.a. permissioner markerar att Kriminalvården ska fästa särskilt avseende vid kravet på samhällsskydd när det gäller en intagen som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet (bet. 2009/10:JuU21 s. 24).

Kriminalvårdens årsredovisning

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 framgår (s. 48) att myndigheten arbetar med olika former av frigivningsförberedelser för att öka intagnas förutsättningar att inte återfalla i brott. Det som kallas särskilda utslussningsåtgärder innebär t.ex. att den intagne under en period före frigivning får större frihet, på ett individanpassat och strukturerat sätt med stöd och kontroll utifrån aktuella risker och behov. Frigivningsförberedelserna handlar även om att ha en god planering för tiden efter att övervakningen har upphört. En viktig del i frigivningsförberedelserna är enligt Kriminalvården permissionerna, som främst är till för att underlätta återanpassningen till samhället. Över 16 000 permissioner genomförs normalt under ett år, och endast några hundra får en

anmärkning, exempelvis genom att den intagne brutit mot villkoren eller inte kommit tillbaka till anstalten inom avtalad tid.

Under 2020 uppgick antalet permissioner till 6 549 vilket, dvs. långt under det normala, vilket var en följd av pandemin. Enligt årsredovisningen (s. 62) minskade antalet avvikelser vid permission kraftigt förra året, vilket bedöms bero på att betydligt färre permissioner genomfördes med anledning av pandemin. Avvikelser från permissioner bedöms vara ofrånkomliga eftersom utslussningsarbetet alltid innebär ett visst mått av risktagande.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 avstyrkte utskottet motionsyrkanden som de nu aktuella, dvs. om att skärpa reglerna för permissioner och att ta hänsyn till målsäganden vid permission (bet. 2018/19:JuU13 s. 49 f.) Utskottet ansåg att den gällande ordningen för intagnas möjlighet till permission innebar en rimlig avvägning mellan behovet av samhällsskydd och intresset av att underlätta den intagnes anpassning i samhället samt motverka frihetsberövandets negativa följder. Utskottet såg därför inte något skäl att skärpa reglerna för permissioner och avskaffa permissioner för livstidsdömda. Vidare såg utskottet inte heller något skäl till tillkännagivanden om målsägandens inflytande. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Liknande yrkanden har behandlats i förenklad ordning och avstyrkts av utskottet även i betänkandet 2019/20:JuU28.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att den gällande ordningen för permissioner innebär en rimlig avvägning mellan behovet av samhällsskydd och intresset av att underlätta den intagnes anpassning i samhället samt motverka frihetsberövandets negativa följder. Det gäller i bedömningen av såväl när en intagen ska beviljas permission som vilka villkor permissionen av säkerhetsskäl ska förenas med. Utskottet ser därför inte något skäl att ställa sig bakom tillkännagivandena om att skärpa reglerna för permissioner och avskaffa permissioner för livstidsdömda som efterfrågas i motion 2020/21:638 (SD) yrkandena 13 och 16 eller tillkännagivandet som efterfrågas i 2020/21:3427 (L) yrkande 3 om att se över säkerhetsbestämmelserna för intagna som dömts för vissa grova brott.

Utskottet ser inte heller något skäl för de tillkännagivanden om målsägandens inflytande som efterfrågas i motion 2020/21:638 (SD) yrkandena 14 och 15. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Kriminalvårdens organisation och kapacitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om fler anstaltsplatser och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om att bl.a. ta fram en strategi för Kriminalvården och utreda möjligheten att hyra fängelseplatser i andra länder.

Jämför reservation 23 (V) och 24 (SD, KD) samt särskilt yttrande 1 (S, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 3 begär motionärerna att regeringen omgående ska ta initiativ till en strategi för Kriminalvården som hanterar bl.a. överbeläggningen, det slitna fastighetsbeståndet och den bristande inslussningen.

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om fler anstalts- och häktesplatser. Motionärerna anför att Kriminalvården ska ha de resurser som krävs så att kapaciteten är tillräcklig för att samtliga som döms till straff, även när behövliga straffskärpningar genomförs, kan avtjäna sina straff. De föreslår därför att regeringen ska upprätta en handlingsplan för hur kapaciteten ska utökas på sikt.

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29 begärs att antalet anstaltsplatser ska utökas. Motionärerna anför att överbelagda anstalter är ett stort problem och leder till stora påfrestningar för både intagna och personal samt påverkar det återfallsförebyggande arbetet negativt.

I motion 2020/21:602 av Josef Fransson (SD) yrkande 5 begärs att regeringen ska beställa fängelseplatser av kostnadseffektiv art. Motionären anför att fokus bör inriktas på inkapacitering snarare än kriminalvård.

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 vill motionärerna att man utreder möjligheterna att hyra fängelseplatser i andra länder. Ett likalydande förslag finns i kommittémotion 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13.

I motion 2020/21:1956 av Ulrika Jörgensen (M) begärs att det övervägs att öppna för fler aktörer att driva anstalter. Motionären anför att anstalterna är fullbelagda och att det är orimligt att inställelsetiden för den som ska avtjäna ett fängelsestraff numera ibland är 100 dagar.

I motion 2020/21:2451 av Teresa Carvalho m.fl. (S) begärs att en anstalt med hög säkerhetsklass ska förläggas till Östergötland. Motionärerna anför att det i Östergötland finns många områden som skulle passa för ändamålet, att kommunikationerna är goda och att en nybyggnation skulle innebära nya arbetstillfällen i länet.

Bakgrund

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår (s. 17) att platsbehovet under 2020 ökade i alla säkerhetsklasser i anstalt, med en liten nedgång under sommaren. Därefter var läget konstant mycket ansträngt. I häkte ökade platsbehovet och efter sommaren var läget akut på alla typer av häktesplatser. Det framgår vidare att covid-19-pandemin påverkat beläggningssituationen på olika sätt.

Kriminalvården anför följande (s. 17 f.):

För att uppnå ett effektivt utnyttjande av den befintliga platskapaciteten ökade Kriminalvården ansträngningarna att placera fler intagna i anstalter i den lägsta säkerhetsklassen. Det innebar fler lediga platser i anstalt i säkerhetsklass 2, vilket i sin tur gjorde det möjligt att minska antalet verkställighetsfall i häkte samt att flytta intagna från säkerhetsklass 1 till 2. Hanteringen av långtidsdömda och formerna för beslut om särskilda villkor sågs över, vilket ledde till att över hundra klienter undantogs från placering på riksmottagningen och placerades direkt på ordinarie plats istället. Det kortade ner kön till riksmottagningen, och antalet verkställighetsfall i häkte minskade därför under den senare delen av året. På våren utökade Kriminalvården inställetiden för dömda som själva ska inställa sig i anstalt. Det innebar en tillfällig lättnad, och fler togs istället emot under sommaren då beläggningen var något lägre.

För att långsiktigt kunna hålla ut med det ansträngda beläggningsläget räcker dock inte dessa åtgärder. Därför inrättade Kriminalvården en krisledningsstab under hösten. Stabens uppgift var att lösa den akuta krisen. Arbetet resulterade i att redan beslutade platser öppnades snabbare, att ytterligare beredskapsplatser kunde öppnas genom förtätning och att anstaltsplatser konverterades till häktesplatser. Totalt kunde drygt 300 nya beredskapsplatser tas i bruk under året, vilket löste det akuta läget. Staben har även påskyndat arbetet med tillfälliga platser i form av så kallade modulhus vilket bland annat inneburit att drygt 40 platser tillkommit utöver vad som tidigare planerats. Dessa tillkommande modulplatser beräknas kunna öppna i februari 2021. Samarbetet med Polisen ledde till att Kriminalvården kunde hyra sammanlagt 40 arrestplatser för häktesverksamhet i Malmö och Nacka.

Tidigare år har häktesplatser varit tillfälligt stängda under sommaren när häktesbeläggningen minskar rejält. I år genomfördes ingen sådan sommarstängning eftersom beläggningen var fortsatt mycket hög.

Kriminalvården arbetade även med att påverka in- och utflödet av klienter, bland annat genom att ännu starkare prioritera särskilda utslussningsåtgärder och intensivövervakning för att bidra till att frigöra platser i anstalterna.

När det gäller den långsiktiga lokalförsörjningen uppger Kriminalvården följande (s. 18):

Arbetet med den långsiktiga lokalförsörjningen intensifierades under 2020. Kriminalvården träffade en principöverenskommelse med Specialfastigheter om ett avtalsupplägg som kommer underlätta framtida avtalsförhandlingar och skapa bättre förutsättningar att öka kapaciteten på befintliga anstalter.

I region syd blev det klart att en ny kriminalvårdsanläggning kommer uppföras i Trelleborgs kommun. I region öst inleddes planeringen för en liknande anläggning i Kalmar kommun.

Ett antal nya permanenta platser öppnades under året enligt plan. Det var främst anstaltsplatser, men även i häkte skedde en utökning med fem platser tack vare det nya häktet i Östersund. De nya anstaltsplatserna bestod bland annat av 48 platser i anstalten Skenäs och ett återöppnande av 30 platser i anstalten Östragård. Samtidigt togs 30 gamla platser ur bruk i Skenäs.

Budgetunderlag för 2021

I budgetunderlaget anför Kriminalvården bl.a. följande (s. 1):

Den kraftiga klientökning som har pågått under de senaste åren kommer med största sannolikhet att fortsätta under överskådlig tid. Prognoserna pekar mot en fortsatt uppgång och myndighetens bedömning är ett behov av 5 710 platser i anstalt och 2 480 platser i häkte om tre år, att jämföra med dagens 4 300 respektive 2 200 ordinarie platser. Redan idag överutnyttjas platskapaciteten. För att kunna möta behoven framöver måste därför en kraftig utbyggnad av ordinarie platser ske, samtidigt som beredskapsplatser och tidsbegränsade platser tas fram för att hantera den akuta platsbristen. Parallellt med nybyggnationer behövs stora investeringar i underhåll för att inte förlora kapacitet.

Utökningen av platskapaciteten är en stor utmaning i en fullbelagd verksamhet som pågår dygnet runt under årets alla dagar. Vi behöver därför både planera långsiktigt och utveckla den kortsiktiga, operativa planeringen. Målsättningen är att kunna ställa om till beredskapsläge vid hög beläggning och att kunna avveckla eller renovera äldre enheter i perioder med låg beläggning. Här och nu är den största utmaningen att snabbt hitta tillräckligt många tillfälliga lösningar för att ta hand om allt fler klienter. Det kommer att bli kostsamt. På längre sikt handlar det om att göra stora investeringar i infrastrukturen för anstalter och häkten. När det gäller häkten i medelstora och stora städer är vår huvudinriktning att de ska samlokaliseras med Polismyndigheten eller i rättscentrum. Det är effektivt för rättskedjan, men blir ofta en dyrare lösning för Kriminalvården.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2021 anges (s. 3) att Kriminalvården ska redovisa vilka organisatoriska åtgärder myndigheten har vidtagit dels för att kunna öka takten och säkerställa kostnadseffektivitet i den långsiktiga utbyggnaden, dels för att kunna hantera beläggningssituationen på kort sikt.

Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter

Riksrevisionen har i rapporten Effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter (RIR 2020:16) granskat om Kriminalvårdens anstalter bedrev sin verksamhet resurseffektivt under perioden 2015–2018, vilken potential som finns för att öka resurseffektiviteten samt vilka kostnadsbesparingar som är möjliga att göra om anstalternas storlek skulle förändras. Riksrevisionen har därutöver

analyserat om Kriminalvården arbetar på ett ändamålsenligt sätt med att etablera och sprida goda arbetssätt i anstaltsorganisationen.

Riksrevisionens bedömning är att flera av anstalterna kan bli mer resurs-effektiva och att vissa anstalter har större förbättringspotential än andra. Enligt Riksrevisionens beräkning finns det utrymme för en genomsnittlig resurseffektivisering med upp till 20 procent. Granskningsrapporten visar att det finns relativt stora skillnader i anstalternas resurseffektivitet, men att de beräknade effektivitetstalen är relativt stabila över tid. Riksrevisionen menar att strukturella faktorer som anstalterna inte kan påverka själva kan förklara en stor del av förbättringspotentialen. Det kan exempelvis vara att lokalerna inte är tillräckligt anpassade för anstaltsverksamhet, vilket medför en risk för högre personalkostnader. En annan möjlig förklaring är bristande fastighetsunderhåll med stängda platser som följd. Ytterligare en förklaring kan enligt Riksrevisionen vara att de anstalter som har fått en begränsad resurstilldelning har vant sig vid detta och tvingats bli mer effektiva (s. 6).

Riksrevisionen bedömer att anstalterna skulle bli mer effektiva om de var större. Större anstalter kan slå ut sina kostnader för personal i gemensamma funktioner på fler intagna, vilket sänker den genomsnittliga kostnaden. Större anstalter kan också bedriva en mer individanpassad verksamhet än vad mindre anstalter klarar av och på så sätt öka kvaliteten i det återfallsförebyggande arbetet. Riksrevisionen har analyserat anstalternas styckkostnader och kommit fram till att en anstalt med ca 300 platser har den lägsta kostnaden per plats. En omorganisation av landets anstalter skulle enligt beräkningen kunna ge en besparing om ca 580 miljoner kronor. Det innebär att de flesta anstalter troligen skulle vara mer kostnadseffektiva om de var större. Riksrevisionen betonar dock att analysen är osäker (s. 7).

Riksrevisionen bedömer att Kriminalvården inte har tillräckligt strukturerade former för att centralt fånga upp medarbetarnas erfarenheter och utveckla verksamheten utifrån dessa. Erfarenhetsutbytet mellan anstalterna sker främst på lokal och möjligen regional nivå i organisationen. Det kan enligt Riksrevisionen leda till att viktiga erfarenheter inte tas tillvara och att anstalterna inte arbetar så effektivt som de skulle kunna (s. 7).

Med utgångspunkt i granskningen lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till Kriminalvården (s. 7):

- Intensifiera arbetet med att göra anstalterna både färre och större, och ta i detta arbete hänsyn till de resultat om anstalternas förbättringspotential som framkommit i granskningen.
- Utveckla rutiner för systematisk datainsamling som gör det möjligt att följa upp effektiviteten för anstalterna på ett systematiskt sätt (s. 7).

Regeringens skrivelse 2020/21:62 Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter

I regeringens skrivelse 2020/21:62 uppges (s. 1) att regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och konstaterar att de iakttagelser som gjorts

kommer att kunna utgöra underlag i Kriminalvårdens fortsatta arbete med effektiviseringar. Regeringen anser dock att Riksrevisionen i sin analys i högre utsträckning borde ha vägt in den utveckling som skett efter granskningsperioden. Regeringen delar inte Riksrevisionens bedömning av vilka kostnadsbesparingar en fullskalig stordrift av Kriminalvårdens anstalter skulle kunna ge.

Regeringen bedömer (s. 6) att Riksrevisionens granskningsrapport bidrar med ytterligare kunskap om vad som kan påverka anstalternas effektivitet. Denna kunskap kommer att vara till nytta i Kriminalvårdens fortsatta arbete för att effektivisera och förbättra verksamheten. Granskningsrapporten bekräftar enligt regeringen i delar också sådant som är väl känt, t.ex. att anstaltslokalerna i många fall inte är ändamålsenligt utformade eller i tillräckligt gott skick för att kunna bedriva en i alla delar ändamålsenlig verksamhet. När det gäller Riksrevisionens slutsatser om effektivitetsskillnaderna mellan anstalterna menar regeringen dock att dessa bör tolkas försiktigt.

Regeringen betonar också att Riksrevisionens beräkningar baseras på hur verksamheten bedrevs under perioden 2015–2018 och att förutsättningarna för Kriminalvårdens verksamhet har förändrats påtagligt sedan dess. Regeringen och Kriminalvården har med anledning av den ökade beläggningen vidtagit flera åtgärder under den tid som Riksrevisionens granskning har pågått. Myndigheten redovisar därför numera kontinuerligt vilka åtgärder den har vidtagit och planerar att vidta för att verksamheten ska kunna bedrivas inom ramen för tilldelade medel på kort och lång sikt. Myndigheten ska också redovisa åtgärdernas konsekvenser för verksamheten och ekonomin. Kriminalvården har redovisat att de vidtagna besparings- och effektiviseringsåtgärderna sänkte myndighetens kostnader med ca 210 miljoner kronor 2019 i förhållande till 2018. Regeringen uppger också att Kriminalvården under 2020 skulle göra besparingar på ytterligare 40 miljoner kronor och därefter fortsätta sitt effektiviseringsarbete. Regeringen framhåller (s. 7) att Kriminalvården i regleringsbrevet för 2020 fick i uppdrag att redovisa sin plan för den framtida platskapaciteten samt myndighetens åtgärder för att uppnå ett effektivt utnyttjande av den befintliga platskapaciteten.

Vidare konstaterar regeringen att Kriminalvårdens plan för att öka platskapaciteten (Ju2020/00799) innebär att bygga om eller bygga till tio befintliga anstalter samt att bygga två nya. Kriminalvården uppskattar att antalet ordinarie anstaltsplatser inom en tioårsperiod (2020–2029) kan öka med ca 1 400 platser. Myndigheten planerar därutöver för att successivt öppna ett stort antal tidsbegränsade platser och ytterligare beredskapsplatser för att lösa den akuta platsbristen och för att kunna underhålla och renovera lokalerna. Kriminalvården arbetar därutöver med att standardisera miljöer för att lokaler och arbetssätt ska bli mer likformiga.

Regeringen bedömer att anstaltsverksamhetens resursbrist bör åtgärdas genom både resurstillskott och att Kriminalvården använder sina tilldelade medel mer effektivt. Kriminalvården har i budgetpropositionerna för 2020 och

2021 fått resurstillskott för de kommande åren. Samtidigt betonar regeringen att myndigheten måste fortsätta att effektivisera såväl anstaltsverksamheten som övrig verksamhet för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

Regeringen ifrågasätter vidare (s. 7–8) rimligheten i Riksrevisionens beräkning av vilka besparingar staten kan göra om Kriminalvården skulle gå mot en fullständig stordrift av anstalterna.

Regeringen instämmer (s. 8–9) i Riksrevisionens bedömning att Kriminalvården behöver system för datainsamling och analys som ger myndigheten bättre möjligheter att följa upp anstaltsverksamhetens resultat och effektivitet. Ett sådant utvecklingsarbete planeras av myndigheten.

Vidare delar regeringen uppfattningen att Kriminalvården är i behov av att förbättra systemstödet och utveckla digitaliseringen för att på så sätt förbättra bl.a. insamling och analys av verksamhetsdata och därigenom möjliggöra en mer ändamålsenlig verksamhetsutveckling. Kriminalvårdens ambition är att ta fram en beslutsstödslösning för myndigheten. Ett arbete har också påbörjats för att ta fram tydligare begrepp och definitioner för statistiska uppgifter. Riksrevisionens iakttagelser kommer enligt regeringens bedömning att vara ett stöd i myndighetens fortsatta utvecklingsarbete.

Regeringen uppger avslutningsvis att den kommer fortsätta att följa Kriminalvårdens arbete i dessa avseenden och vid behov vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga.

Utskottet, som instämde i regeringens bedömning och anförde att det även såg positivt på det arbete som Kriminalvården redan bedriver för att effektivisera och förbättra verksamheten, föreslog att riksdagen skulle lägga regeringens skrivelse till handlingarna. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:243).

Anstaltsplatser utomlands

I en interpellationsdebatt den 29 augusti 2019 anförde justitie- och migrationsminister Morgan Johansson bl.a. följande i svaret på en fråga om huruvida ministern och regeringen är villiga att överväga möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands (ip. 2018/19:267):

En effektiv och säker kriminalvård, anpassad till individuella förutsättningar och behov, har tagit lång tid att bygga upp, och den har bidragit till att återfallen i kriminalitet har minskat över tid. Denna utveckling ska fortsätta, och den ska fortsätta på svensk mark. Att hyra anstaltsplatser utomlands kan inte ersätta behovet av fler platser i Sverige, och det är inte resurseffektivt. Det är inte heller en lösning som Kriminalvården själv efterfrågar.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med beredningen av rättsväsendets budget för 2019 föreslog utskottet ett ökat anslag till Kriminalvården (bet. 2018/19:JuU1 s. 45). Utskottet uttalade bl.a. att kriminalvårdens nuvarande kapacitet behöver

genomlysas och åtgärder vidtas för att effektivisera utnyttjandet av befintliga häktes- och anstaltsplatser. Därutöver kommer myndigheten långsiktigt att behöva tillföras resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med såväl fler häktes- och anstaltsplatser som bättre innehåll i verkställigheten. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:73).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 avstyrkte utskottet bl.a. motionsyrkanden om fler anstalts- och häktesplatser, åtgärder för att Kriminalvården ska kunna genomföra sitt samhällsuppdrag och om att hyra fängelseplatser utomlands (bet. 2018/19:JuU13 s. 60 f.). Utskottet uttalade att bristen på platser i landets häkten och anstalter var en uppmärksammas fråga och att utskottet i budgetbetänkandet hade uppmärksammat behovet av en genomlysning av kriminalvårdens kapacitet. Något behov av tillkännagivanden i dessa frågor fanns därför inte enligt utskottet. Vidare var utskottet inte berett att ställa sig bakom yrkandet om att hyra fängelseplatser utomlands. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Liknande yrkanden om att hyra fängelseplatser utomlands har behandlats och avstyrkts av utskottet även i betänkande 2019/20:JuU28 (s. 58 f.). Utskottet såg då ingen anledning att göra en annan bedömning i frågan än tidigare. Riksdagen biföll utskottets förslag (prot. 2019/20:106).

I samband med beredningen av rättsväsendets budget för 2021 föreslog utskottet att riksdagen skulle anvisa anslagen för 2021 enligt regeringens förslag (bet. 2020/21:JuU1 s. 35 f.). Anslagen för Kriminalvården föreslogs sammanfattningsvis öka med ca 1 miljard kronor. Utskottet anförde bl.a. att den på kort tid kraftiga beläggningsökningen i häkten och anstalter har inneburit en stor utmaning för Kriminalvården. Utskottet delade regeringens uppfattning att Kriminalvården även i fortsättningen behöver förutsättningar för att bedriva det långsiktiga arbetet med utformningen av den framtida platskapaciteten. Samtidigt behöver Kriminalvården ha tillräckliga resurser för de tillfälliga lösningar som är nödvändiga för att snabbt kunna utöka sin kapacitet och bibehålla säkerheten. Utskottet noterade även att Kriminalvården enligt regeringen inom ramen för kapacitetsutökningen behöver anpassa och utveckla verksamhetsinnehållet. Utskottet såg positivt på att regeringen föreslagit ett tillskott för dessa ändamål. Vidare delade utskottet regeringens uppfattning att det är av fortsatt stor vikt att Kriminalvårdens arbete med effektiviseringar fortsätter. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2020/21:124).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan är överbelagda anstalter redan ett stort problem. De straffskärpningar som har föreslagits, t.ex. skärpta straff för vålds- och vapenbrott, kommer att leda till att fler personer tillbringar en längre tid på anstalter än nu. Bristen på fängelseplatser leder till stora påfrestningar för både de intagna och personalen och påverkar det återfallsförebyggande arbetet negativt. Utskottet

anser att arbetet med utbyggnaden av anstalter och att motverka överbeläggning är viktigt. Platsbrist får aldrig vara en anledning att ge avkall på allmän säkerhet och Kriminalvården måste därför få de resurser som krävs för att kapaciteten ska vara tillräcklig. Regeringen bör därför upprätta en handlingsplan för hur kapaciteten kraftigt ska utökas på sikt. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:638 (SD) yrkande 1 och 2020/21:2957 (C) yrkande 29.

Utskottet är däremot inte berett att ställa sig bakom något sådant tillkännagivande som efterfrågas i motionerna 2020/21:90 (V) yrkande 3 och 2020/21:602 (SD) yrkande 5. Motionerna avstyrks.

Utskottet har tidigare avstyrkt yrkanden om att hyra fängelseplatser utomlands. Utskottet ser ingen anledning att nu göra en annan bedömning och avstyrker därmed motionerna 2020/21:638 (SD) yrkande 2 och 2020/21:3497 (KD) yrkande 13.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom vad som anförs i motion 2020/21:1956 (M) om att öppna för fler aktörer att driva anstalter. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

När det gäller förslaget om att förlägga en anstalt med högre säkerhetsklass till Östergötland har det enligt utskottets mening inte framkommit något som ger anledning för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:2451 (S). Motionsyrkandet avstyrks därför.

Överförande av straffverkställighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer och tillkännager detta för regeringen.

Jämför särskilt yttrande 2 (S, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 30 begärs att personer som inte är svenska medborgare och inte har uppehållstillstånd i Sverige i högre grad ska avtjäna sina straff i sina hemländer. Motionärerna anser att detta bör gälla för personer som ska avtjäna fängelsestraff om minst sex månader samt att förslaget bör underlätta den dömdes återanpassning efter frisläppandet, frigöra anstaltsplatser och minska kostnader. En liknande begäran framställs av Ann-Sofie Lifvenhage (M) i motion 2020/21:1108.

I kommittémotion 2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 66 begärs att arbetet med att få fler avtal med länder för att personer som inte är svenska medborgare ska avtjäna sitt straff i hemlandet ska prioriteras. Motionärerna anför att det finns skäl att öka ansträngningarna för att i högre grad överföra straffverkställighet till länder där det är möjligt och lämpligt.

Särskild prioritet ska ges åt länder vars medborgare är överrepresenterade i svenska anstalter.

I kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 23 begärs att Kriminalvården ska ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap. Enligt motionärerna bör Kriminalvården bl.a. alltid initiera ett ärende om överföring när en utländsk medborgare ska verkställa ett fängelsestraff om minst sex månader. Kriminalvården bör fördjupa samarbetet med andra länders motsvarighet i syfte att möjliggöra fler överföringar. Ett liknande förslag framställs i kommittémotionerna 2020/21:3305 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16 och 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 12.

Bakgrund

Överförande av fängelsepåföljd

Kriminalvården planerar och genomför överförande av fängelsedömda till och från Sverige enligt tre lagar: lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (nordiska verkställighetslagen), lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetslagen) och lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen). Syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom är främst att underlätta den dömdes återanpassning i det land han eller hon kommer att vistas i efter frisläppandet.

Nordiska verkställighetslagen

Inom Norden finns det sedan länge ett långtgående samarbete som bygger på att de nordiska länderna har i stort sett likalydande lagar om att överföra straffverkställighet. Frihetsstraff kan på begäran av domslandet verkställas i det nordiska land där den dömden är medborgare eller där personen har sin hemvist. Domen kan också verkställas i det land där den dömden uppehåller sig om det med hänsyn till omständigheterna är lämpligast. Den dömdes samtycke till överförandet är inget krav. Den nordiska verkställighetslagen bygger på direktkontakt mellan behöriga myndigheter, och den rättsliga prövningen görs av de behöriga myndigheterna. Detta möjliggör ett snabbt förfarande och att regelverket tillämpas på så sätt att en framställning i domstol som har gjorts i enlighet med lagstiftningen normalt godkänns.

Europeiska verkställighetslagen

I europeiska verkställighetslagen finns särskilda regler som gäller överförande av frihetsberövande påföljder till och från medlemsstaterna i EU. Enligt lagen ska Kriminalvården pröva om en utländsk dom ska erkännas och verkställas i

Sverige eller om en svensk dom ska skickas till en annan medlemsstat för att verkställas i den staten.

De svenska påföljder som kan överföras är fängelse, överlämnande till rättspsykiatrisk vård och slutna ungdomsvård. Lagen innehåller kriterier för när ett erkännande respektive översändande ska göras, hur prövningen ska gå till och i vilken utsträckning den andra statens medgivande eller den dömda personens samtycke krävs. Kriminalvårdens beslut kan överklagas till allmän domstol.

Europeiska verkställighetslagen innehåller även tidsfrister för handläggning och transport. Den 1 juli 2020 infördes ett krav på skyndsamt handläggning hos Kriminalvården och i de allmänna domstolarna när en svensk dom på frihetsberövande påföljd ska sändas över till en annan medlemsstat och i de allmänna domstolarna när en utländsk dom på motsvarande påföljd sänds över till Sverige (prop. 2019/20:89, bet. 2019/20:JuU40, rskr. 2019/20:274).

Internationella verkställighetslagen

Internationella verkställighetslagen gör det möjligt att överföra frihetsberövande påföljder till och från Sverige utanför Norden och EU. Lagen bygger på Sveriges tillträde till den s.k. brottmålsdomskonventionen från 1970 och den s.k. överförandekonventionen från 1983. Visserligen kräver lagens tillämpning inte en generell överenskommelse med den främmande staten för att straffverkställighet ska kunna överföras, men lagen tar främst sikte på samarbetet med de stater som har tillträtt någon av de två konventionerna eller med stater som Sverige annars har träffat ett bilateralt avtal med, t.ex. Thailand eller Kuba. Verkställigheten av straffet kan alltså överföras även utan konventionsmässiga åtaganden eller avtalsmässig bundenhet, men då uppställs i lagen ett krav på synnerliga skäl för att verkställigheten ska kunna överföras till respektive land från Sverige.

Förfarandet skiljer sig på flera sätt från vad som gäller för samarbetet inom Norden och EU. Bland annat förutsätter internationella verkställighetslagen i större utsträckning att den dömda personen samtycker till överförandet. Lagen förutsätter också såväl domslandets som den verkställande statens medgivande till överförande, vilket bygger på kontakt mellan staternas regeringar.

Överförande av straffverkställighet från Sverige till en annan stat

Ett ärende om att överföra straffverkställighet från Sverige till en annan stat inleds normalt av den dömda personen själv genom att han eller hon lämnar in en begäran till Kriminalvårdens huvudkontor (eller Socialstyrelsens om det rör sig om verkställighet av överlämnande till rättspsykiatrisk vård) om att få överföra sin straffverkställighet från Sverige till den andra staten. Om huvudkontoret ställer sig positivt till en sådan begäran lämnas denna in till centralmyndigheten som översätter och vidarebefordrar begäran till den andra staten.

Om den staten samtycker till ett överförande fattar Kriminalvårdens huvudkontor därefter beslut om att överföra verkställigheten av straffet. Om huvudkontoret däremot avslår en sådan begäran eller annars beslutar om att inte samtycka till att verkställigheten överförs och beslutet överklagas av den dömda personen, skickas överklagandet tillsammans med avslagsbeslutet till Justitiedepartementet för att prövas av regeringen. Kriminalvårdens huvudkontor kan även i första ledet avstå från att fatta ett eget beslut och i stället direkt hänskjuta frågan till regeringen för prövning. Framställningen skickas även i dessa fall till Justitiedepartementet.

Ett ärende om att överföra straffverkställighet från Sverige till en annan stat kan också inledas av den andra staten som genom behörig myndighet i den staten antingen lämnar in en framställning om överförande till den svenska ambassaden eller utlandsmyndigheten i det landet för vidarebefordran till centralmyndigheten eller skickar framställningen direkt till centralmyndigheten. Centralmyndigheten skickar då framställningen vidare till Kriminalvårdens huvudkontor som därefter prövar om verkställigheten kan överföras.

Ett överförande av straffverkställighet från Sverige till en nordisk stat eller en EU-medlemsstat handläggs och beslutas på myndighetsnivå, av Kriminalvårdens huvudkontor respektive Socialstyrelsen, utan centralmyndighetens medverkan.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2019 och 2020 anges att Kriminalvården ska redovisa hur myndigheten har bidragit till ett effektivt förfarande när det gäller överförande av straffverkställighet.

I regleringsbrevet för 2021 anges (s. 2) att Kriminalvården, mot bakgrund av bl.a. ny lagstiftning på området, ska redovisa vilka ytterligare åtgärder myndigheten har vidtagit i syfte att

- öka antalet överföranden
- i övrigt bidra till ett effektivt förfarande avseende överförande av straffverkställighet.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

I årsredovisningen anför Kriminalvården följande om överförande av påföljd (s. 35):

Övergripande gäller att det måste finnas en viss standard och humanitära värden i de länder som ska ta över den dömda för att en överföring ska vara aktuell. I en del länder är fängelseförhållandena väldigt dåliga, vilket gör att Sverige inte kan föra över dömda till alla länder. En del länder saknar helt avtal med Sverige. Ett annat vanligt hinder för att kunna föra över dömda är att överförandeprocessen kan vara mycket lång medan strafftiderna ofta är korta. De långa processerna beror ofta på omständigheter utanför Kriminalvårdens kontroll, som att domstolsprocesserna i vissa länder är tidskrävande.

Av årsredovisningen framgår (s. 36) att det under 2020 togs totalt 172 beslut om överförande från Sverige till ett annat land.

Vidare redovisas statistik över antalet överförda frihetsberövande påföljder från Sverige (s. 36). Med överföranden avses genomförda överföranden, dvs. att den dömda personen har påbörjat eller fortsatt verkställigheten i det land som han eller hon har överförs till. Det totala antalet överförda personer från Sverige under 2020 var 79, varav 15 till Norden, 63 till EU (utanför Norden) och en till övriga länder. Motsvarande siffra under 2019 var 75 personer (varav 28 till Norden och 45 till EU). Under 2018 var motsvarande siffra 71 personer (varav 15 till Norden och 53 till EU).

Under 2020 överfördes totalt 79 personer till Sverige för att verkställa en frihetsberövande påföljd.

I fråga om åtgärder som vidtogs under 2020 för att bidra till ett effektivt förfarande inför Kriminalvården följande (s. 36):

- Två ytterligare rättsvårdsexperten anställdes för att kunna höja ambitionen för överföringsärenden. Fler rättsvårdsexperten innebär att fler kan handlägga och fatta beslut i överföringsärenden vilket bidrar till kortare handläggningstider.
- Ett systemstöd togs fram som gör det möjligt att tidigt identifiera vilka klienter som kan vara aktuella för överföring. Klienter med utvisning i dom eller med utländsk adress hamnar på en bevakningslista som kontrolleras varje dag. Om klienten bedöms kunna överföras beställs nödvändiga handlingar så att handläggningen kan påbörjas direkt.
- En handbok om internationellt straffrättsligt samarbete togs fram under året som ett stöd i arbetet med överföranden. Målet är att handboken ska öka kunskapen om frågorna i myndigheten och på så sätt bidra till ett effektivare agerande.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade vid beredningen av motioner från den allmänna motions-tiden 2017/18 ett motionsyrkande om att utländska medborgare som dömts till fängelsestraff i högre omfattning bör avtjäna straffen i sina hemländer (bet. 2017/18:JuU16 s. 40 f.). Utskottet konstaterade att syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom främst är att underlätta den dömda personens återanpassning i det land där han eller hon kommer att vistas efter frisläppandet. Vidare anförde utskottet att Kriminalvården hade regeringens uppdrag att effektivisera arbetet med överföranden av fängelsestraff och att utreda skyndsamhetskravet för att förkorta handläggningstiderna. Utskottet konstaterade att frågan som motionärerna tog upp var uppmärksammas och avstyrkte därför motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 föreslog utskottet ett tillkännagivande om att Kriminalvården ska öka samarbetet med andra länder för att få fler utländska medborgare att avtjäna straffet i hemlandet (bet. 2018/19:JuU13 s. 67 f.). Utskottet anförde att syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom främst är att

underlätta den dömda personens återanpassning i det land där han eller hon kommer att vistas efter frisläppandet. Den som inte bor i Sverige ska därför i första hand avtjäna straffet i hemlandet, även om brottet har begåtts här. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2020/21:75 s. 80).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 behandlade utskottet även ett motionsyrkande om att påtagligt öka antalet överföranden av fångar med utländskt medborgarskap från svenska fängelser till deras respektive hemländer. Utskottet anförde att frågan som motionärerna tog upp var uppmärksammas och såg därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande om uppdrag till Kriminalvården som motionärerna efterfrågade. Utskottet avstyrkte yrkandet och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

I betänkande 2019/20:JuU40 behandlade och avstyrkte utskottet bl.a. yrkanden om att fler borde avtjäna sitt straff i hemlandet och om att ge Kriminalvården i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap från svenska fängelser till deras respektive hemländer (s. 8 f.). Utskottet konstaterade att Kriminalvården bl.a. fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten har bidragit till ett effektivt förfarande när det gäller överförande av straffverkställighet. Med hänsyn till detta, samt till att det tidigare tillkännagivandet om att Kriminalvården ska öka samarbetet med andra länder för att få fler utländska medborgare att avtjäna straffet i hemlandet inte var slutbehandlat, saknades det enligt utskottets mening anledning för riksdagen att då ta några sådana initiativ som efterfrågades i motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:274).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att utländska medborgare som döms för brott i Sverige som huvudregel ska avtjäna sitt straff i sina hemländer. Sverige bör därför prioritera arbetet med att skriva avtal med andra länder om överförande av verkställighet.

Vidare bör Kriminalvården ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföranden av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fängelser till sina respektive hemländer. Kriminalvården i Sverige bör fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna, för att överföring ska bli möjligt i fler fall. En ökning av antalet överföranden skulle underlätta den dömdes anpassning till ett liv utan kriminalitet samt frigöra anstaltsplatser och minska kostnaderna i Sverige.

Som framgår ovan har riksdagen tidigare riktat ett tillkännagivande till regeringen om att öka samarbetet med andra länder för att få fler utländska medborgare att avtjäna straff i hemlandet. För att säkerställa detta arbete samt att regeringen vidtar åtgärder för att påtagligt öka antalet överföranden bör riksdagen göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Vad utskottet nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna

2020/21:1108 (M), 2020/21:2957 (C) yrkande 30, 2020/21:3272 (L) yrkande 66, 2020/21:3303 (M) yrkande 23, 2020/21:3305 (M) yrkande 16 och 2020/21:3497 (KD) yrkande 12.

Villkorlig frigivning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att samtliga fängelsestraff ska påföras ytterligare en tredjedel av strafftiden i form av villkorlig frigivning och om att villkorligt frigivna som avtjänat straff för allvarliga brott under en tid ska förses med elektronisk fotboja.

Jämför reservation 25 (SD).

Motionerna

I motion 2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkande 5 begärs att samtliga fängelsestraff alltid ska påföras ytterligare en tredjedel av strafftiden, dock minst sex månader, i form av villkorlig frigivning efter avtjänat fängelsestraff och att det tydligt ska framgå av lagen att samma bestämmelse inte får utgöra skäl för att förkorta det utdömda straffet.

I kommittémotion 2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 20 begärs att personer som har frigetts efter att ha avtjänat ett fängelsestraff för ett allvarligt brott ska förses med elektronisk fotboja under en period som står i proportion till hur länge de har suttit i fängelse. Syftet är enligt motionärerna att minska återfallsrisken samtidigt som det blir lättare att utreda brott om personen skulle återfalla i brott.

Bakgrund

Villkorlig frigivning

Den centrala bestämmelsen om villkorlig frigivning finns i 26 kap. 6 § brottsbalken. Enligt den gäller som huvudregel att villkorlig frigivning ska ske när den dömde har avtjänat två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad. Villkorlig frigivning kan dock enligt 26 kap. 6 a § skjutas upp.

Från och med den 1 maj 2021 har 26 kap. 6 a § en ny lydelse innebärande att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp om det finns särskilda skäl. Tidigare har det krävts synnerliga skäl för ett sådant beslut. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället. Det ska också beaktas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för

verkställigheten. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det göras helhetsbedömning av allt som har inträffat under verkställigheten. Utgångspunkten bör vara att misskötsamheten ska avse regler eller villkor av större vikt (prop. 2020/21:18, bet. 2020/21:JuU8).

Elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning

Av 26 kap. 10 § brottsbalken framgår att efter den villkorliga frigivningen gäller en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst ett år. Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig och betala skadestånd som har dömts ut på grund av brottet. Den frigivne är också under prövotiden skyldig att inställa sig hos Kriminalvården efter kallelse (11 §).

Av 12 § framgår att den som är villkorligt frigiven ska ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Under övervakningen ska Kriminalvården genom stöd och kontroll verka för att den frigivne inte begår nya brott och för att hans eller hennes anpassning i samhället även i övrigt främjas. För varje frigiven person som står under övervakning ska det upprättas en individuellt utformad plan. Övervakningen ska planeras och utformas tillsammans med den dömde och i samverkan med berörda myndigheter. I planen får Kriminalvården meddela anvisningar om vad som ska gälla under övervakningen. (14 §). Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården enligt 16 § besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift kan t.ex. avse behandling, deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet, vistelseort eller skyldighet att lämna bl.a. blodprov, och får högst beslutas för ett år åt gången. Om det är särskilt angeläget för att minska risken att den övervakade begår nya brott får Kriminalvården besluta om elektronisk övervakning för att kontrollera att en föreskrift enligt 16 § följs (17 §). Elektronisk övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången.

En kontroll- och tvångsåtgärd får enligt 14 a § endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas i stället.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om att fängelsestraff alltid ska påföras ytterligare en tredjedel av strafftiden i form av villkorlig frigivning, senast i betänkande 2017/18:JuU16 (s. 47 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Utskottet har även vid flera tillfällen tidigare behandlat frågan om elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning. I samband med beredningen av betänkande 2018/19:JuU25 uttalade utskottet att de lagförslag

som lades fram i det betänkandet ökade möjligheterna till elektronisk övervakning under villkorlig frigivning (s. 20). Utskottet var inte berett att ytterligare utvidga dessa möjligheter och avstyrkte därmed motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:228). Ett motsvarande yrkande behandlades i förenklad ordning och avstyrktes av utskottet även i betänkandet 2019/20:JuU28.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom det förslag om ytterligare strafftid i form av villkorlig frigivning som framställs i motion 2020/21:3544 (M) yrkande 5. Motionsyrkandet avstyrks.

När det gäller elektronisk övervakning efter frigivning konstaterar utskottet att det redan finns en möjlighet för Kriminalvården att besluta om elektronisk övervakning för den som frigetts villkorligt om det är särskilt angeläget för att minska risken för ny brottslighet. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan och är inte berett att ytterligare utvidga möjligheten till elektronisk övervakning. Motion 2020/21:638 (SD) yrkande 20 avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 28 motionsyrkanden med förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 3 (M), 4 (SD), 5 (V) och 6 (KD).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 2. Motionsyrkandena har behandlats i betänkandena 2018/19:JuU13, 2018/19:JuU25 och 2019/20:JuU28. Riksdagen avsåg motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

1. Kriminalvårdens brottsförebyggande arbete, punkt 1 (C, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Hedin (C), Johan Pehrson (L) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 28.

Ställningstagande

Vi anser att Kriminalvårdens arbete med att förstärka intagnas utslussning och anknytning till arbetsmarknaden samt förhindra att skulder uppstår under häktnings- och verkställighetstiden måste förbättras. Det arbete som görs i dag är enligt vår uppfattning inte tillräckligt. Alltför många intagna uppger att enklare praktiska problem som obetalda räkningar eller försening med hyran under häktnings- och verkställighetstiden får allvarliga konsekvenser som försvårar anpassningen och utslussningen till samhället. Detta är inte rimligt och måste motverkas.

2. Samverkan mellan Kriminalvården, socialtjänsten och civilsamhället, punkt 2 (C, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Hedin (C), Johan Pehrson (L) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 67.

Ställningstagande

Inför frigivningen behövs nära kontakter mellan Kriminalvården och socialtjänsten, t.ex. för att säkerställa att den frigivne om möjligt har en bostad eller för att ge honom eller henne råd i frågor om försörjning och ekonomi. Stödorganisationer där före detta kriminella hjälper andra att bryta med kriminalitet fyller också en mycket viktig funktion. Mycket av det arbete som gör i dag är bra men det är inte tillräckligt. Vi anser därför att det ska göras ett tillkännagivande om en mer omfattande samverkan med socialtjänst och civilsamhället inför frigivning från en kriminalvårdsanstalt.

3. Nationellt avhoppprogram, punkt 3 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31,

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 36 och 38 samt

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18.

Ställningstagande

Vi vill införa ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar som väljer att lämna det kriminella livet. Ett sådant program ska erbjuda de som väljer att hoppa av ett kriminellt gäng skydd och en möjlighet att påbörja ett laglydigt liv, t.ex. genom en ny identitet för hotade personer eller vid behov möjlighet att byta bostadsort. Under tiden straffet avtjänas ska fortsatt brottslighet vara uteslutet. Genom övervakning och ytterligare åtgärder och myndighets-samverkan ska det vara näst intill omöjligt att fortsätta en kriminell livsstil efter avtjänat straff.

Det bör övervägas att förlägga det nationella exitprogrammet under Kriminalvårdens ansvar. Myndigheten finns representerad i hela landet och har erfarenheter av att arbeta med återanpassning av kriminella individer.

Medverkan i det nationella exitprogrammet bör vara obligatoriskt för dömda gängbrottslingar och yrkeskriminella. Om dömda gängkriminella inte deltar i exitprogrammet bör möjligheten till villkorlig frigivning tas bort. Därtill bör rätten till permission dras in om den dömda inte deltar i exitprogrammet. Vid en pågående gängkonflikt bör den dömda gängmedlemmen inte få permission.

4. Nationellt avhoppprogram, punkt 3 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31,
bifaller delvis motionerna

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 36 och

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18 och
avslår motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 38.

Ställningstagande

Det måste finnas ett starkt stöd från samhällets sida för den som vill lämna det kriminella livet. Ofta löper den som under en lång tid har varit aktiv i grov brottslighet en betydande risk som avhoppare. Det är positivt att Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen på regeringens uppdrag har tagit fram ett förslag till ett myndighetsgemensamt nationellt avhoppprogram. Det är angeläget att ett sådant program snabbt kommer på plats för att säkerställa att det finns en väl fungerande avhopparverksamhet i hela landet. Jag anser att riksdagen bör göra ett tillkännagivande om det.

5. Uppsökarverksamhet och behandling på häkten, punkt 4 (M)

av Ellen Juntti (M), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 6 och 7.

Ställningstagande

Av Kriminalvårdens budgetunderlag för 2021 framgår att uppsökarverksamheten på häktena av ekonomiska skäl ska avvecklas, trots att Kriminalvården anser att detta innebär sämre möjligheter att tidigt identifiera intagnas behov och en viss minskning i isoleringsbrytande åtgärder. Intagna är som mest mottagliga för att förändra sina liv just under häktningstiden. Vi anser därför att uppsökarverksamheten på häkten ska vara kvar.

Ibland kan tiden i häkte utgöra en stor del av tiden som personen sitter frihetsberövad. Vi anser att det därför finns skäl att ta vara på den tiden och att det bör övervägas att i vissa situationer påbörja behandlingsprogram redan under häktningstiden.

6. Utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll, punkt 5 (S, V, MP)

av Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Rasmus Ling (MP) och Gustaf Lantz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Det återfallsförebyggande arbetet är ett prioriterat område för både regeringen och Kriminalvården. Bland annat har regeringen gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda för att kunna genomföra systematiska uppföljningar och kartlägga behovsområden av betydelse för risken att återfalla i brott. Vi ser mot bakgrund av det arbete som redan bedrivs inom Kriminalvården inte något skäl att ställa oss bakom det tillkännagivande som begärs i motionen.

7. Civilsamhällets roll, punkt 6 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15.

Ställningstagande

Vi anser att frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan i dag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhopparejourer dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sina kriminella liv har sedan flera år drivits av bl.a. Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (Kris) och X-Cons. Vi kan inte utgå från att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Avdragsrätt för gåvor återinfördes i Kristdemokraternas och Moderaternas budget och är ett viktigt steg för att stödja civilsamhället ekonomiskt. Vi vill dessutom ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda.

8. Utökad verksamhet med narkotikahundar, punkt 7 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M), Ebba Hermansson (SD) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Idag sker viss kontroll av förekomsten av narkotika med hjälp av narkotikahundar. Denna verksamhet förekommer dock i en mindre omfattning än vad som krävs för att utöva nödvändig kontroll över samtliga häkten och anstalter. Vi vill att verksamheten med narkotikahundar i Kriminalvårdens regi utökas.

9. Rökförbud på anstalter, punkt 8 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Kriminalvårdens beläggning är mycket ansträngd och myndigheten har efterfrågat åtgärder i syfte att möta den framtida utveckling som förutses i detta avseende. En sådan åtgärd är ett generellt rökförbud i häkten och säkerhetsanstalter. Förutom att förbättra brandsäkerheten skulle det avlasta personalresurser som idag läggs på hantering och kontroll av cigaretter och tändare samt administration av rökrelaterad misskötsamhet. Vi anser därför att ett rökförbud på anstalter ska utredas. Utredningen bör ta ställning till om förbudet ska vara tillfälligt under den tid kriminalvården är underdimensionerad eller permanent.

10. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor, punkt 11 (C, L)

av Johan Hedin (C) och Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3258 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 11.

Ställningstagande

Riksdagens ombudsmän (JO) har i flera avgöranden kritiserat att Kriminalvården inte lyckas erbjuda en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. I stället missgynnas kvinnliga intagna i flera avseenden av den befintliga regleringen samt av begränsningar i anstalternas fysiska miljö och verkställighetsinnehåll. Kvinnors individuella behov och förutsättningar har inte bedömts och beaktats på samma sätt som mäns. JO har även kritiserat Kriminalvården för att myndigheten inte redan vid ställningstagandet till

lämplig anstaltsplacering har beaktat om en kvinna har ett spädbarn eller är gravid.

JO konstaterar att det inte är godtagbart att intagna kvinnor får en sämre verkställighet än män. Jag instämmer i denna bedömning. Kriminalvården har ett av de svåraste och viktigaste samhällsuppgifterna, och eftersom hela verksamheten bygger på myndighetsutövning som innebär tvång och omfattande frihetsinskränkningar är det av största vikt att myndigheten kan erbjuda en likvärdig kriminalvård för kvinnor och män. Då kan Kriminalvården också lyckas i sitt uppdrag att tillgodose även kvinnors individuella behov och underlätta deras anpassning i samhället. Det är viktigt att regeringen noggrant följer de initiativ som Kriminalvården har tagit för att komma till rätta med de brister som beskrivs ovan.

11. Nolltolerans mot narkotika, punkt 12 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Narkotika är ett stort problem i kriminalvården. Kriminalvården tar dagligen hand om ett stort antal personer som har mer eller mindre uttalade problem med narkotika.

Det är därför viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det ska enligt vår mening råda nolltolerans mot narkotikamissbruk, och behandling ska erbjudas dem som behöver. Samtliga institutioner ska naturligtvis vara drogfria. Vid misstanke om missbruk ska tester utföras och vid vägran att lämna urinprov ska anmärkningssystemet användas, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning. Ett sätt att minimera risken för kriminell verksamhet, såsom införsel av narkotika till anstalt, är ökad kontroll av försändelser till och från den intagne i anstalt.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

12. Åtgärder för att minska intagnas skulder, punkt 13 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11.

Ställningstagande

Alla som avtjänar ett straff i Sverige får en personlig planering för strafftiden, en s.k. verkställighetsplan. Vi vill att skuldsanering ska beaktas i verkställighetsplanen. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, men som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas.

13. Program för personer som begått hedersrelaterade brott, punkt 14 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

Det finns inget behandlingsprogram som är särskilt riktat till personer som har begått hedersrelaterade brott. I en undersökning som gjordes 2014 vid Kriminalvårdens samtliga anstalter, frivårdskontor och häkten identifierades 73 fall där klienten dömts för brott relaterade till hedersvåld. Gruppen förövare av hedersvåld är väldigt blandad. Här återfinns olika åldrar, samhällsklasser, religioner och etniciteter. Den övervägande majoriteten är män. Att gruppen är heterogen komplicerar frågan om eventuella insatser. Enligt min mening bör Kriminalvårdens programverksamhet därför utökas med program för personer som begått hedersrelaterade brott. Det får vara regeringens uppgift att ge Kriminalvården de förutsättningar som behövs för att ta fram ett sådant behandlingsprogram.

14. Program på andra språk än svenska, punkt 15 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 8.

Ställningstagande

Det förekommer att behandlingsprogram inom kriminalvården ges på andra språk än svenska. En förutsättning är dock att det finns anställda programledare som är flerspråkiga vid den aktuella anstalten eller frivårdsenheten. Eftersom det inte alltid är fallet får det till följd att inte alla intagna som har behov av att delta kan tillgodogöra sig programmet. Det är dessutom svårt att motivera intagna att delta i verksamhet som bedrivs på ett språk som de inte behärskar. Jag anser att regeringen bör vidta åtgärder för att Kriminalvården ska få ökade förutsättningar att genomföra behandlingsprogram på andra språk än svenska. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

15. Obligatorisk undervisning för sexköpsdömda, punkt 16 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:395 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att den svenska sexköpslagen bör utvecklas så att en dom om köp av sexuell tjänst ska kunna innehålla villkor om obligatorisk undervisning för den dömda om sexhandels och prostitutionens orsaker och konsekvenser eftersom en sådan åtgärd bör minska risken för återfall. Regeringen bör återkomma med förslag på sådan lagstiftning.

16. Utökad behandlingstid i programmen, punkt 20 (M, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Johan Pehrson (L), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 17.

Ställningstagande

Enligt Kriminalvården utgjorde behandlingsprogrammen endast 5 procent av sysselsättningstiden på anstalter 2019. Det finns behandlingsprogram för våldspenologi, sexualbrott, missbruk, relationsvåld m.m. År 2019 påbörjade 9 172 personer fängelsestraff. Samma år avslutade 6 223 personer verkställighet av fängelsestraff. Av dessa hade 25 procent deltagit i behandlingsprogram, varav 19 procent fullföljde behandlingsprogrammet. Detta är alltför lågt. Det är mycket viktigt att intagna deltar i behandlingsprogram så att risken för återfall minskas. Därför anser vi att det bör övervägas att utöka sysselsättningstiden som ägnas åt behandlingsprogrammen.

17. Förbättring av möjligheterna till utbildning på anstalt, punkt 21 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkandena 9–12.

Ställningstagande

Många intagna har en bristfällig utbildning. Utan en fullgjord grund- och gymnasieutbildning är det betydligt svårare att få arbete. Utbildning gynnar både den enskilde och samhället.

På vissa anstalter är det i praktiken inte alltid möjligt för intagna att delta i studier på högre nivå än grundskolan, vilket kan bero på bristfälliga resurser

och att intagna som har bristande grundskolekompetens prioriteras i första hand.

Jag anser att det behövs en generell rättighet för intagna att få genomföra studier på både grundskole- och gymnasienivå. Det bör även göras en översyn av vilka utbildningar som erbjuds på anstalterna. Syftet med översynen ska vara dels att se till att grund- och gymnasieutbildning erbjuds vid samtliga anstalter, dels att öka möjligheterna för de intagna att delta i utbildningar på distans, t.ex. folkhögskoleutbildningar eller utbildningar på högskolenivå. För att anordnandet av utbildningen ska fungera rent praktiskt krävs dessutom att såväl studie- och yrkesvägledningen som teknikstödet håller en hög kvalitet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

18. Ökning av antalet yrkeskurser, punkt 22 (M, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Johan Pehrson (L), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 20 och

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 38.

Ställningstagande

För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på anstalterna utvecklas. I dag utgörs utbudet enligt Kriminalvården till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen. Vi vill ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. För att programmen ska kunna genomföras med hög kvalitet är personalens kompetens och möjligheter till fortbildning viktiga.

Det får bli regeringens uppgift att återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det vi nu har anfört.

19. Arbete mot radikalisering, punkt 23 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M), Ebba Hermansson (SD) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Den 7 juni 2017 presenterade Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder mot terrorism. I överenskommelsen beslutades att nationella insats-team mot extremism ska införas, att en permanent funktion för nationell samordning ska inrättas och att ett stärkt stöd till avhoppare ska byggas upp. I detta ingår att ta fram en nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstituts uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen.

Enligt vår uppfattning måste Kriminalvården medverka i detta arbete. I flera fall av terrorism runt om i Europa är det personer som sedan tidigare är kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister, som ligger bakom. Det finns en risk att dessa personer radikaliseras. Eftersom de redan bevisat att de besitter ett våldskapital är det rimligt att anta att det ligger närmare till hands för dessa personer att genomföra våldsdåd än för andra. Kriminalvården har en mycket viktig roll i att upptäcka, larma om och bekämpa extremism.

Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga metoder och arbetssätt för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bland intagna på svenska fängelser. Myndigheten ska studera hur andra länders arbete ser ut för att motverka radikalisering i fängelsemiljö och kriminalvården i stort. Vi anser att arbetet är angeläget och vill intensifiera arbetet med att motverka radikalisering och rekrytering i svenska fängelser. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikalisering.

20. Kriminalisering av rymningar, punkt 24 (S, C, V, MP)

av Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Rasmus Ling (MP) och Gustaf Lantz (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:641 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 33,

2020/21:2355 av Borianna Åberg (M),

2020/21:2900 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 65,

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14,

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 34 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 20.

Ställningstagande

Konsekvenserna för den som rymmer ska vara tillräckligt ingripande. Enligt vår uppfattning kan dock kravet på tillräckligt ingripande konsekvenser tillgodoses utan att rymningar och avvikelser kriminaliseras. Förutom att möjligheten till permissioner och vistelser utanför anstalt genom utslussningsåtgärder kan komma att påverkas ökar även möjligheten att skjuta upp den villkorliga frigivningen fr.o.m. den 1 maj i år genom att det nu endast krävs särskilda skäl, istället för synnerliga skäl för ett sådant beslut.

Mot den bakgrunden saknas det enligt vår mening anledning för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

21. Skärpta krav för permission och målsägandens inflytande, punkt 25 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD), Sten Bergheden (M), Ebba Hermansson (SD) och Emma Ahlström Köster (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 13–16.

Ställningstagande

Den s.k. kvalifikationstiden reglerar hur lång tid av den totala strafftiden som ska ha avtjänats för att en intagen ska beviljas permission. Vi anser att kvalifikationstiden är för kort, i synnerhet när det gäller intagna som är dömda för allvarlig brottslighet. Att tillåta permissioner kort tid efter ett begånget brott bör utifrån ett brottsofferperspektiv anses omotiverat, även om den dömda gärningsmannen har ett intresse av permission. Därför bör en utredning med uppgift att utreda kvalifikationstidens omfattning tillsättas, med utgångspunkten att den ska utökas, i synnerhet för allvarlig brottslighet.

Regleringen av permissioner måste ses över och revideras i strängare riktning för intagna som är dömda för brott av sådan grad att de resulterar i straff som avtjänas i en klass 1- eller klass 2-anstalt. Övervakade permissioner bör i sådana fall avskaffas. Permissioner bör i dessa fall ske övervakat eller genom användning av elektronisk fotboja. Det får bli regeringens uppgift att komma med förslag på hur användningen av permissioner ska bli striktare. För livstidsdömda ska permission aldrig beviljas.

Om en målsägande har uppgett att han eller hon vill bli meddelad när gärningsmannen har permission så är det av yttersta vikt att Kriminalvården också gör det. Brottsoffer ska känna sig säkra på att de inte riskerar att stöta på sin gärningsman under tiden han eller hon avtjänar sitt straff. Enligt vår mening ska målsägande därför ha ett större inflytande över när permissioner planeras och ha rätt att neka datum som kan vara viktiga för målsägandena.

I det fall en målsägande har uppgett att han eller hon vill bli meddelad när gärningsmannen har permission ska permission endast kunna genomföras efter att informationen har delgetts. Om en permission genomförs utan delgivning bör målsägande ha rätt till skadestånd.

22. Översyn av säkerhetsbestämmelserna vid permission, punkt 26 (C, L)

av Johan Hedin (C) och Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3427 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt att se över säkerhetsbestämmelserna vid permissioner, särskilt när någon har dömts för våld i nära relationer eftersom

hotbilden mot brottsoffret då kvarstår. Riksdagen bör därför tillkänna för regeringen att säkerhetsbestämmelserna vid permission för den som har dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott ska ses över.

23. Strategi för Kriminalvården, punkt 27 (V)

av Linda Westerlund Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt Riksrevisionens granskningsrapport Styrningen av rättskedjan (RiR 2019:15) saknas det ett strategiskt arbete och övergripande analys av styrningen i rättskedjan. Detta märks tydligt i budgetarbete och satsningar på Polismyndigheten, samtidigt som satsningar på Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården uteblivit. På kort sikt vidtar Kriminalvården en rad åtgärder för att öka sin platskapacitet. Dubbelbeläggning av befintliga bostadsrum och omvandling av gemensamhetsytor och andra ytor till bostadsrum sker fortlöpande. Konsekvensen blir att fler intagna måste vistas på mindre ytor vilket leder till större risker för konflikter och våld. Ett ytterligare problem är att fastighetsbeståndet generellt är föråldrat. På flera orter är byggnaderna ålderstigna och i stort behov av renovering, och förutsättningar för att anpassa lokalerna till en modern kriminalvårdsverksamhet saknas.

Återanpassningen av intagna i samhället, s.k. inslussning, har dessvärre länge varit bristfällig. Inte sällan börjar en frigiven klient sitt liv i frihet med enbart en plastpåse med sina tillhörigheter i handen och ingenstans att ta vägen. Det är en situation som inte på något sätt underlättar återgången till ett liv utan kriminalitet och eventuellt missbruk.

En rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att en stor del av de som inte får någon särskild utslussning från anstalt har bedömts löpa för hög risk att missköta sig och återfalla i brott. Det är kontraproduktivt att de klienter som kanske har störst behov av stöd och hjälp för att återanpassas och slussas in i samhället blir utan den hjälpen. Som Brå konstaterar bör insatser göras för att reducera risken för att dessa klienter återfaller i brott i samband med inslussning och efter frigivning. En möjlighet för klienter som bedöms ha en högre risk för återfall i brottslighet att få tillgång till inslussningsåtgärder är

gps-övervakning i kombination med fotboja. Tekniken har testats av Kriminalvården inom ramen för en försöksverksamhet och innebär en möjlighet till ökad kontroll. Som framgår av bakgrundsavsnittet har Kriminalvården haft regeringens uppdrag att starta en försöksverksamhet med inslussningsprogram. Programmet syftade till att höja effektiviteten i det återfallsförebyggande arbetet och pågick t.o.m. juni 2020. Jag anser att inslussningsprogrammet är en bra början men att det finns behov av att ytterligare utveckla det återfallsförebyggande arbetet.

Problemen i Kriminalvården behöver åtgärdas för både de intagnas och de anställdas skull. Det är inte rimligt att den nuvarande situationen eskalerar ytterligare. Regeringen behöver därför omgående tillsätta en expertgrupp, bestående av bl.a. Kriminalvården, som får i uppdrag att ta fram en strategi för Kriminalvården både på kort och på lång sikt. Strategin bör innehålla såväl mål som konkreta åtgärder för att uppnå dessa. Följande är exempel på punkter som jag anser att en dylik strategi bör omfatta:

- inventering och eventuell renovering av befintliga fastigheter.
- inrättande av en klass 1-anstalt i varje storstadsregion.
- anpassning av avdelningarna efter klienterna så att färre intagna placeras per avdelning och att fler särskilda avdelningar för intagna med behov av det inrättas.
- en fungerande inslussningsverksamhet i hela landet som är permanent och har ett långsiktigt fokus på återanpassning och ett liv utan kriminalitet och missbruk.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det jag nu har anfört.

24. Hyra fängelseplatser utomlands, punkt 30 (SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13.

Ställningstagande

För att avlasta Kriminalvården när det gäller beläggningen bör möjligheten att hyra fängelseplatser utomlands undersökas. Cirka 30 procent av de intagna i svenska fängelser är utländska medborgare. Fängelseplatserna skulle därför

t.ex. kunna användas för utländska medborgare i de fall det inte är möjligt att överföra verkställigheten till deras hemländer. Detta bör ges regeringen till känna.

25. Elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning, punkt 35 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 20.

Ställningstagande

Återfallsrisken för dem som har avtjänat ett fängelsestraff är hög. Statistiken visar att risken för återfall ökar med de lagförda personernas tidigare brottsbelastning. Det är ett mönster som kan observeras över en längre tidsperiod. Med anledning av detta bör personer som har dömts för allvarlig brottslighet, i synnerhet brott mot person, vid frigivningen förse med en elektronisk fotboja. Den elektroniska fotbojan bör nyttjas i proportion till fängelsestraffets längd. Syftet med en sådan ordning är att minska återfallsrisken och öka möjligheten att beivra återfall i brott. Att avtjäna ett utdömt fängelsestraff är endast en del av återgången till det normala samhället även perioden efter fängelsestraffet bör med tanke på den återfallsstatistik som finns vara belagd med viss kontroll.

Särskilda yttranden

1. Fler anstaltsplatser, punkt 28 (S, MP)

Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Rasmus Ling (MP) och Gustaf Lantz (S) anför:

Vi delar motionärernas uppfattning att platsbristen på anstalterna är ett problem och att kapaciteten måste ökas. Frågan är dock redan uppmärksammas av såväl regeringen som Kriminalvården. Kriminalvården har både 2020 och 2021 fått resurstillskott för att åtgärda resursbristen och regeringen har i regleringsbrev de senaste två åren gett myndigheten i uppdrag att redovisa vidtagna åtgärder när det gäller bl.a. hanteringen av platskapaciteten på kort och lång sikt. Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår dessutom att det inom myndigheten pågår ett intensivt arbete med frågan om den långsiktiga lokalförsörjningen och platskapaciteten.

Med hänsyn till att vi delar uppfattningen att det behövs fler anstaltsplatser finner vi dock inte anledning att reservera oss mot att riksdagen riktar ett tillkännagivande i frågan till regeringen.

2. Åtgärder för att öka antalet överföranden, punkt 33 (S, MP)

Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Rasmus Ling (MP) och Gustaf Lantz (S) anför:

Vi instämmer i att fler utländska medborgare som döms för brott i Sverige bör avtjäna straffen i sina hemländer. Arbete med frågan pågår dock redan. Regeringen överlämnade i mars 2020 en proposition till riksdagen i vilken det föreslogs en effektivare hantering av ärenden om överförande av verkställighet av frihetsberövande påföljder inom EU. De nya kraven på skyndsamt handläggning började gälla i juli förra året. Därtill har Kriminalvården fått regeringens uppdrag att redovisa vilka åtgärder myndigheten har vidtagit i syfte att öka antalet överföranden och i övrigt bidra till ett effektivt förfarande i fråga om sådana ärenden. Dessutom har riksdagen redan riktat ett tillkännagivande till regeringen i frågan.

Eftersom vi delar uppfattningen att åtgärder behöver vidtas för att öka antalet överföranden finner vi dock inte anledning att reservera oss mot att riksdagen åter riktar ett tillkännagivande i frågan till regeringen.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 36 (M)

Ellen Juntti (M), Sten Bergheden (M) och Emma Ahlström Köster (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som

företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklad, punkt 36 (SD)

Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ebba Hermansson (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklad, punkt 36 (V)

Linda Westerlund Snecker (V) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om mitt förslag vidhåller jag de synpunkter som företrädare för mitt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

6. Motioner som bereds förenklad, punkt 36 (KD)

Andreas Carlson (KD) och Ingemar Kihlström (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:90 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att intensivövervakning med elektronisk kontroll byggs ut för gruppen nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen omgående bör ta initiativ till att ta fram en strategi för Kriminalvården som hanterar bl.a. överbeläggningen, det slitna fastighetsbeståndet, avdelningarnas antal intagna och den bristande inlussningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården i uppdrag att ta fram ett behandlingsprogram för personer som begått hedersrelaterade brott och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att Kriminalvården ska få ökade förutsättningar att genomföra behandlingsprogram på andra språk än svenska och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att alla intagna på anstalt ges rätt att fullgöra grundskole- och gymnasieutbildning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av vilka utbildningar som erbjuds på vilka anstalter i syfte dels att tillse att grund- och gymnasieutbildning erbjuds vid samtliga anstalter, dels att öka möjligheterna för de intagna att delta i utbildningar på distans, t.ex. folkhögskoleutbildningar eller utbildningar på högskolenivå, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till åtgärder i syfte att förstärka Kriminalvårdens studie- och yrkesvägledning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att utveckla teknikstödet såväl för undervisningen som för administrationen av Kriminalvårdens utbildningar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:395 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att en dom om köp av sexuell tjänst kan innehålla villkor om obligatorisk undervisning för den dömda om sexhandeln och prostitutionens orsaker och konsekvenser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:602 av Josef Fransson (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska beställa fängelseplatser av kostnadseffektiv art och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:638 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler anstalts- och häktesplatser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fängelser anpassade för de som ska av- eller utvisas samt för livstidsdömda och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppskov av verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utebliven inställelse vid verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oövervakade besök på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad verksamhet med narkotikahundar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rökförbud i anstalter och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kameraövervakning i cellen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler för när permission ska kunna beviljas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om större inflytande för målsägande vid permission och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skadestånd vid beviljad permission utan delgivning till målsägande och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler för permission för intagna i klass 1- eller klass 2-anstalt och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som är villkorligt frigiven och återfaller i brottslighet alltid ska återgå till tidigare straff och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personer som dömts för allvarlig brottslighet, vid frigivningen bör förses med elektronisk fotboja och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:641 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:977 av Helena Antoni (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att jobba av skadestånd i fängelset och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:981 av Helena Antoni (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flexibla straff och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1108 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dömda brottslingar bör utvisas för att avtjäna sitt straff i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1860 av Johan Hultberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att ta fram ett program för att förebygga överdoser efter frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1956 av Ulrika Jörgensen (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att öppna för fler aktörer att driva anstalter och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2355 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att avvika från fängelse eller annan institution vars förvar man döms till genom domstolsbeslut och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2451 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att förlägga en anstalt av högre säkerhetsklass i Östergötland och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2600 av Sofia Westergren och Marlène Lund Kopparklint (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att använda frivillig kemisk kastrering som ett instrument i större utsträckning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2630 av John Weinerhall (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att råda bot på gängkriminaliteten genom att intagna placeras långt ifrån sin hemort och förbjuds tillgång till sådant som kan vara statusbringande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att råda bot på gängkriminaliteten genom att intagna inte ges möjlighet till indirekt fortsatt kriminell aktivitet och erbjuds endast mycket enkel standard och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2790 av Marlène Lund Kopparklint och Sofia Westergren (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud av statushöjande saker inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2900 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och avvikelser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra Kriminalvårdens arbete kring utslussning och ansvar för att förebygga återfall i brott och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka antalet anstaltsplatser och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den person som inte är svensk medborgare och inte har uppehållstillstånd i Sverige efter avtjänat straff i högre grad ska avtjäna sitt straff i sitt hemland och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt avhopparprogram och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3258 av Gulan Avci m.fl. (L):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om likvärdig kriminalvård och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3272 av Johan Pehrson m.fl. (L):

65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av rymning och avvikelser från permission och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med att få fler avtal med länder för att personer som inte är svenska medborgare ska avtjäna sitt straff i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samverkan med socialtjänst och civilsamhället inför frigivning från kriminalvårdsanstalt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3296 av Johan Forssell m.fl. (M):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påföljden vid grova sexualbrott mot barn ska kunna vara vård vid sidan om fängelse och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar med obligatoriskt deltagande för dömda gängkriminella och villkora den villkorliga frigivningen med deltagande i detta och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till permission bör dras in för det fall den dömda inte deltar i exitprogrammet samt om att den dömda gängmedlemmen vid en pågående gängkonflikt inte bör få permission alls och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behålla uppsökarverksamheten på häkten och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska övervägas om det vore lämpligt att påbörja behandlingsprogram under häktetiden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påtagligt korta tiden mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kortare tid för verkställighet inom frivården och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter till omedelbar verkställighet oavsett om domen kommer att överklagas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om minskad möjlighet till uppskov med verkställigheten av straffet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att inte inställa sig för verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad användning av fotboja vid permissioner och transporter av intagna och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utöka tiden för behandlingsprogram och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om obligatoriskt deltagande i ett nationellt exitprogram för dömda och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad närvaro av frivården i utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka antalet yrkeskurser på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3305 av Johan Forssell m.fl. (M):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om överförande av straffverkställighet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att häktade bör behandlas snabbare genom att fängelsestraff ska kunna verkställas direkt och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3381 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra samhällstjänst till regel för samtliga fängelsedömda och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag till åtgärder mot de som döms till fängelse men vägrar utföra samhällstjänst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen fånge ska frigges innan eventuella skulder är betalda och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3427 av Johan Pehrson m.fl. (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerhetsbestämmelserna vid permission för den som har dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka radikaliserings i fängelset och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skulduppbyggnad i fängelset och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler borde avtjäna sitt straff i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets roll och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personer som avviker från utdömt straff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rymningsförbud och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga fängelsestraff alltid ska påföras ytterligare en tredjedel av strafftiden, dock minst sex månader, i form av villkorlig frigivning efter avtjänat fängelsestraff och om att det tydligt bör framgå av lagen att samma bestämmelse inte får utgöra skäl för att förkorta det utdömda straffet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
36. Motioner som bereds förenklat		
2020/21:90	Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)	1
2020/21:638	Adam Martinen m.fl. (SD)	3–6, 12, 17 och 19
2020/21:2630	John Weinerhall (M)	3 och 4
2020/21:2790	Marléne Lund Kopparklint och Westergren (båda M)	Sofial
2020/21:3303	Johan Forssell m.fl. (M)	9–13, 15 och 19
2020/21:3307	Andreas Carlson m.fl. (KD)	17
2020/21:3365	Ulf Kristersson m.fl. (M)	33, 36 och 37
2020/21:3381	Markus Wiechel m.fl. (SD)	1–3
2020/21:3497	Andreas Carlson m.fl. (KD)	4, 16 och 18